

لکھاری

ادارہ پنجابی لکھاریاں لاہور

محترم اساتذہ کرام! السلام علیکم!

جیسا کہ آپ کو علم ہے کہ ہمارا امتحانی نظام اول تا سیکنڈری انجیکشن بکس تبدیل کر دیا گیا ہے۔ محکمہ تعلیم حکومت پنجاب کے زیر انتظام ایک نیا تعلیمی نظام متعارف کروایا گیا ہے۔ ہمارا ادارہ ہمیشہ اساتذہ کرام اور طلبہ و طالبات کو نیا سلیبس طریقہ امتحان اور نئے امتحانی نظام کے بارے میں (Latest) ضروری معلومات بروقت مہیا کرتا رہتا ہے۔ اس سلسلے میں ہمارے ادارہ نے کچھ امتحانی پرچہ جات برائے جماعت اول تا نہم تیار کیے ہیں۔ یہ پرچہ جات آپ کو مفت ارسال کیے جائیں گے ہمارا مقصد یہ ہے کہ اساتذہ کرام اور طلبہ و طالبات کی رہنمائی اور خدمت ہے۔ اور فروع تعلیم کے لیے کوشش ہے۔ ہم نے تمام مضامین کے لیے امتحانی پرچہ جات کی ایک ایسی کتاب شائع کی ہے جس کی مدد سے آپ خود معیاری پرچہ جات تیار کر سکتے ہیں۔ اس سے سیکرٹری برقرار رہے گی اور آپ کا خرچ بھی نہیں ہوگا۔ اس کام کے لیے ہم نے ایک علیحدہ شعبہ قائم کیا ہے۔

نوٹ: اول تا دہم (آئینہ اردو، سرہنی)، (آئینہ ریاضی، سرہنی)، (آئینہ دینیات، سرہنی)، (آئینہ معاشرتی علوم، سرہنی)، (آئینہ سائنس، سرہنی)، (آئینہ عربی، سرہنی)، (آئینہ پنجابی، سرہنی)، (پائیلٹ انگلش، سرہنی) اور (آئینہ زراعت، سرہنی)، (آئینہ اخلاقیات، سرہنی)، (آئینہ لباس پارچہ بانی، سرہنی)، (آئینہ غذا غذائیت، سرہنی)، (آئینہ فزیالوجی اینڈ ہلی جین، سرہنی)، (آئینہ جغرافیہ، سرہنی)، (آئینہ تاریخ پاکستان، سرہنی)، (آئینہ بیولاجی کی شوٹنگ گھریلو زندگی، سرہنی) اور (انجیکشن، سرہنی) چھپ چکے ہیں۔ تجربہ کار ماہرین تعلیم کی زیر نگرانی تیار کیے گئے ہیں ان کی تیاری سے طلبہ اور طالبات امتحان میں نمایاں کارکردگی حاصل کر سکتے ہیں۔ یہ نئی امتحانی معروضی طرز اور انشائیہ طرز دو حصوں پر مشتمل ہیں۔

ہماری تمام کتب برائے جماعت (نہم و دہم) آئینہ اسلامیات، سرہنی، پائیلٹ انگلش گرائمر، کمپیوٹر اینڈ ٹرانسلیشن، سرہنی، پائیلٹ ریاضی، سرہنی، پائیلٹ جنرل سائنس، سرہنی، پائیلٹ فزکس، سرہنی، پائیلٹ بائیولوجی، سرہنی، پائیلٹ کیمسٹری، سرہنی، پائیلٹ اردو قواعد و انشاء، سرہنی (مکمل کتاب)، پائیلٹ پریکٹیکل نوٹ بکس، پائیلٹ فزکس، پائیلٹ کیمسٹری، پائیلٹ بائیولوجی محکمہ تعلیم کے وضع کردہ نئے نظام کے مطابق شائع ہو چکی ہیں۔ ہماری شائع کردہ تمام آئینہ پائیلٹ سپروں کتب میں معروضی حصے بھی شامل کر دیئے گئے ہیں تاکہ طالب علموں کو معروضی حصہ کے لیے علیحدہ کتاب خریدنے کی ضرورت نہ رہے۔ حصہ معروضی کی کوئی قیمت نہیں لگائی گئی۔

نئے سال کے لیے پاکستان بھر میں رائج یکساں تعلیمی نظام کے تحت کتب شائع کرنے کا اعزاز حاصل کرنے والا واحد ادارہ خاند بک ڈپو کی کتب آئینہ اردو قواعد و انشاء، پردازی، سرہنی اور پائیلٹ انگلش گرائمر اینڈ کمپوزیشن معروضی برائے جماعت ششم، ہفتم، ہشتم، نہم و دہم میں بھی معروضی حصہ شامل کر دیا گیا ہے۔ ہماری شائع کردہ آئینہ، پائیلٹ سپروں کتب آپ کے قریبی بک شال پر بھی دستیاب ہیں۔

نوٹ: ہماری شائع کردہ تمام آئینہ کتب یتیم و مستحق طلبہ کے لیے بالکل مفت ہیں۔ جس کے لیے کسی تصدیق کی کوئی ضرورت نہیں۔ آپ سے گزارش ہے کہ آپ اپنے سکول کے طالب علموں کو ہدایت کریں کہ وہ اپنے سکول کے پتے پر خط کے ذریعے مفت کتب میں منگوائیں امید ہے کہ اس نیک کام میں آپ ہمارے ساتھ ہوں گے۔ اللہ تعالیٰ آپ کا حامی و ناصر ہو۔

خیر اندیش

خالد پرویز (چیئرمین)

خالد بک ڈپو اردو بازار لاہور فون نمبر 7229740-7223881

سکولوں کالجوں تے پبلک لائبریریاں لئی منظور پنجابی دا علمی تے ثقافتی رسالہ

سرپرست
سید جاوید علی شاہ
نئی زمین
وارث شاہ تعلیمی ادبی بورڈ
پنجاب

جلد نمبر 17 شماره نمبر 12 دسمبر 2005ء

تمنا شدے

جرمنی	طفیل خلس
برطانیہ	محبوب احمد محبوب
گوجرانوالا	ڈاکٹر حفیظ احمد
	احسان اللہ طاہر
پتوکی	بشیر الماس بانی
قصور	شریف انجم
	سلیم آفتاب سلیم
شکر گڑھ	عثمان سائیک

ایڈیٹر
چیف ایڈیٹر
میجنگ ایڈیٹر
اقبال زخمی
دلدار چودھری
ارشداقبال ارشد

معاون ایڈیٹر

انور اداس - امجد اقبال امجد - ڈاکٹر اسلم حسن
اجداقبال اجدا - ذوالفقار مجاہد

ایس شارے لئی 15 روپے
ورھے لئی 150 روپے
بذریعہ وی پی 150 روپے
پرویس ورھے لئی 150 روپے

سب اشتہارات تنویر اقبال چشتی سرکولیشن میجر
بزنس میجر میاں منیر حسین منیر خواتین
چودھری غلام نبی مسز زاہدہ منیر

ادراہ پنجابی لکھاریاں جیا موسیٰ شاہدہ لاہور فون نمبر: 7920929

دلدار چوہری نے ناوم پرنٹنگ پریس جی راولپنڈی کے جیا موسیٰ شاہدہ لاہور فون نمبر: 7920929

ایس شمارے وج

4 نعت (مسعود چودھری)

امرتا بارے لکھ

9 کتھوں لیا یے لہ کے (ڈاکٹر جگتار)

امرتا پر تیم نال پیراں دی سانجھ

10 (پروفیسر ارشد اقبال ارشد)

12 امرتا کئے نیڑے کئی دور (ارملا آئند)

کہانیاں

15 اک نمبر وافر ق (امرتا پر تیم)

19 جنگلی بوٹی (امرتا پر تیم)

25 لکھ دادکھ (ڈاکٹر طارق قمری)

انٹائیے

27 ٹوپا (چودھری نذیر ارمان)

ریسرچ سکالراں واسطے لکھ

بیرتھانے پہنچ گئی آ (ڈاکٹر اجیر سنگھ)

23 (شاہ کھی روپ - ارشد اقبال ارشد)

نظمیں مرغزلاں

امرتا پر تیم، پروفیسر رمضان شاکر، آتش کیانی،

سجاد بخاری، حسین الفت بلوچ، قمر مجازی،

ہمایوں پرویز شاہد، اثر انصاری، سردار محمد عبداللہ،

طاہر وزیر آبادی، اسد عباس خان، عبدالرزاق

محسن، یونس حسرت امرتسری،

تبرے (پروفیسر ارشد اقبال ارشد) 28

چرخشی دسدے معروف پنجابی شاعر

طفیل غلش دے شعری مجموعے

چیتے دی دیوار (نظمیں) مل 150 Rs.

مٹی دی خشبو (نظمیں) مل 100 Rs.

چپ داموسم (غزلاں) مل 100 Rs.

ادارہ پنجابی لکھاریاں جیاموسی شاہد رہ لاہور

تسانی ٹورتوں صدقے حراواں توں میں جاں صدقے

اداواں توں میں جاں صدقے وفاداں توں میں جاں صدقے

خداوند ایہ تیریاں انتہاداں توں میں جاں صدقے

سدائی آپ دیاں ابتداواں توں میں جاں صدقے

خداے گھر دیاں رکھیاں بناواں توں میں جاں صدقے

مدینے شہر دیاں ٹھنڈیاں ہوداں توں میں جاں صدقے

ہاں اوہناں ساریاں پنڈاں گراواں توں میں جاں صدقے

فیاضی توں میں جاں صدقے عطاواں توں میں جاں صدقے

جواب بلج اوہناں توں دتیاں دعاواں توں میں جاں صدقے

سکھایاں انج دیاں شرماں حیاواں توں میں جاں صدقے

اوہناں تے دیاں ملیاں شفاواں توں میں جاں صدقے

مسعود چودھری

پخیرے آپ دگھنڈیاں ضیاواں توں میں جاں صدقے

مدینے والیا! تیریاں اداواں توں میں جاں صدقے

کتاب اک انجیا وی انجیا دا پیار وی دتا

امانت دا صداقت دا اگیا اک نواں سورج

تساں کبلی تبا مسجد بناکی وج مدینے دے

برسے گند توں لکھ داری تصدق جان ایہ بیری

جہاں جہاں دی تھاواں تے تساں دے پیر لگے نیں

تسوں سب بال و زرد لوکاں دے بیج تقسیم کروے رہے

تساں توں ولسے مائے قافراں تے گالیاں دتیاں

حق عورت توں محبت نے حیا دا آپ دتا

جدوں مسعود لئیے مار پھر علیؑ داتے دکھ مت دے

شیر بانسی

ڈیری فارم

خالص دیسی گھی تازہ مکھن اور فریش کریم ہر وقت دستیاب ہے

پروڈا کٹر چودھری شیر علی

لاش روڈ پانی انارکلی لاہور فون: 7236250

پروفیسر رمضان شاکر

سارے سن بے وسے ہوئے کوئی دس نہ چلے
کون بچاوے اوہنوں جنہوں موت سنبے گھلے

میں اللہ نیاراں تائیں دکھڑے جردیاں ڈٹھا
ممتاں ماریاں ماواں نوں میں دین دی کردیاں ڈٹھا
پتراں دی لاشاں تے پیو نوں ہوکے بھردیاں ڈٹھا
ننگے پنڈے بالاں نوں پالے دچ ٹھردیاں ڈٹھا

دیکھ کے انساں دی حالت انسانیت روئی
ساڈے ہاجھوں کون کرے گا اوہناں دی دلجوئی

لکھدیاں پھردیاں لعل گواچے مٹی دے دچ ماواں
جتنے گیت ہواواں گائے اوتھے ہوکے ہاداں
اپنے گھر دے واسی وی ہن بھلے گھر دیاں راہواں
اجڑے بجزے لوکاں لائیاں ول اسماں لگاہواں

حال کیہ دساں لوکاں دا بدحالی جیہی بدحالی
فیر وی شاکر میں ہر حال ایچ جین دی سدھر پالی

بھچال

جتنے سانجھے غم تے خوشیاں سانجھے سن ورتارے
رنگاں تے خوشبوواں دے ہر پاسے پیار نکلارے
ڈھولے ماپے گاندے گھبرو جوہن ٹھاٹھاں مارے
سکھیاں گیت خوشی دے گاؤں پننگاں لین ہلارے

جنت درگی سوئی دتی پھلاں دے گے کھڑے
پل دچ ڈھیہ کے ڈھیری ہوئے سنبے پے گئے دکھڑے

ایس بھچال نے کیہ دساں کیہ پھٹ جگر تے لائے
ایسے کئے بے دوشاں دے کوٹھے کھے ڈھائے
خورے کئے ماں پیو جائے ایس یتیم بنائے
جہاں بن پل نہیں سی لکھدا ہتھیں اوہ دتائے

رنگ برنگے پھلاں وچوں اڈ سکھیاں خوشبوواں
ٹم ٹم کر دے دیوے بجھ گئے لہہ دا پھرناں لوواں

دھرتی ملی تے چپ ہو گئے ونگاں دے چھنکارے
اکو واری ڈھیہ گئے سارے کلیاں نال چبارے
روندے پھردے نیں ہر پاسے لکھاں ورداں مارے
لکھاں توں وی ہولے ہو گئے لٹلاں دے ونجارے

دیکھ کے مئے بچے جتنے ہر اک اکھ سوالی
لہو دچ ڈیاں ساریاں راہواں مٹی دے دچ لالی

تھلیوں دھرتی پانی اتوں کالے بدل گئے
سرتے چھتاں ڈگیاں کوئی کھڑے پاسے بچے
مویاں دے لئی کفن لے نہ کھڑا پنڈا کھے
دسا نہیں سی کوئی وی ہمدردی کھے بچے

غزل آتش کیانی

تیری ذات تے آساں مینوں ہور کسے تے مانا نہیں
جس وی اوہدے در توں منگیا خالی اس پرتانا نہیں
سدھی واٹ تے ٹردا جاویں سائیاں نے فرمایا سی
اکو تھان توں جھولی بھر لے تھان تھان سیس نوانا نہیں
بھل بھلکھے بھل بھل بھل بھل بھل بھل بھل بھل بھل
اپنی کیتی کرنی نوں توں ہور کسے سر پانا نہیں
بیٹے بارے کیوں میں سوچاں بیٹے نے کد آؤنا تھہ
آون والا کل اے میرے ماضی نوں دہرانا نہیں
جینا مرنا اکو گل اے مر کے وی کئی جیندے نیں
روز قیامت تیکر جیاں مٹی تھلے آنا نہیں
پورس در گے ٹر گئے ایتھوں جیہڑے شاتاں والے سن
اوتھے کپے پنھ کیہ لانے جتنے اصل ٹھکانا نہیں

پیر کے لیکھ

پنجاب یونیورسٹی شعبہ پنجابی دے استاد
پروفیسر خالد ہمایوں ہوریاں دے ماں جی
دچھوڑا دے گئے نہیں۔ انا اللہ وانا الیہ راجعون
اردو تے پنجابی دے معروف لکھاری
ابوالاتیاز ع۔ س مسلم ہوریاں دی گھر والی
دچھوڑا دے گئی اے۔ انا اللہ وانا الیہ راجعون
پنجابی دے معروف شاعر سلطان
کھاروی ہوریاں دے ماں جی چلانا کر گئے
نیں۔ انا اللہ وانا الیہ راجعون۔

گورنمنٹ کالج یون روڈ ملتان دے
شعبہ پنجابی دے استاد پروفیسر رزاق شاہد
ہوریاں دے دڑے بھرا جی محمد لطیف ہوری
چلانا کر گئے نہیں انا اللہ وانا الیہ راجعون۔

اردو پنجابی دے معروف شاعر گل آرزو
دے مصنف افضل شوق ہوری لمی پیاری توں
سند چلانا کر گئے نہیں۔ انا اللہ وانا الیہ راجعون۔

معروف مزاح نگار استاد محمد مختار
ہامی ہوریاں دے پو چلانا کر گئے نہیں انا اللہ
وانا الیہ راجعون۔

دعا اے اللہ تعالیٰ مرن والیاں
نوں جنت وچ تھاں دیوے تے وارثاں نوں
صبر جمیل۔ ادارہ وارثاں دے غم وچ برابر دا
شریک اے۔

رسم چہلم

پنجابی دے معروف شاعر ماہنامہ لکھاری دے
سب ایڈیٹر انور اداس ہوریاں دی ماں جی دا
چالیسویں دا ختم اوہناں دی رہائش گاہ مین
بازار کینال پارک مرید کے وچ 8 جنوری
2006ء بعد نماز ظہر ہووے گا۔

غزل حسین الفت بلوچ

کیتائے اے تم نڈھال نی مائے
جھٹ دا جھٹ تاں جال نی مائے
اوہ نہ وئے سنیاں راہاں تے
رکھے ڈیوے بال نی مائے
اس دی ضد تے ساڈے تاں دی
بھج کے نکلی فال نی مائے
ساڈے پیار دی مینا اتے
مونجاں سٹے جال نی مائے
پنداں نال دھاڑے گئے
سانوں سو سو سال نی مائے
غربت ساڈی انگل نپ کے
لئی جانہی اے نال نی مائے
الفت نال نصیباں لہندن
جلیاں وچوں لال نی مائے

غزل سجاد بخاری

جد دی ہوئے ہک مک چنگے کنے
مڑ دس بھنے لوکاں شیشے کنے
جنگاں کر کر تھک گئے لوکی
دسو کے جھڑے جھیرے کنے
جند نوں لکيا ' اوہدا ہجر نہ مکیا
پیراں کالے کپے رستے کنے
نھیریاں اندر جدوی گھوت اے ماری
میرے ہتھیں آئے تارے کنے
اپنا بھید لکاؤن دے لئی سجھاں
چہرے اتے چھاپے ہاتے کنے
خبرے کھڑے جرم گناہ دا بھوگ اے
گل دے وچ میں دیکھے بستے کنے
رہ گئے ہن اج ساہ سجاد بخاری
یارا تیرے سینے میرے کنے

غزل قمر حجازی

مار گئی مہنکائی تے کیہ ہویا
ہور ہزاراں قیدی نہیں قید اندر
دیری دیر کمايا شکوہ کاہدا
ایسے بھانے لوکی کٹھے ہوئے
پیار تے جنگ اچ ہر گل ممکن ہندی
قرضہ تے ملیا سانوں غیراں توں
کھوٹ آپے کد کے باہر جا ڈگیا
غیر دا مونہہ کالا ہندا تے گل سی
کنے ہاگڑ بلے سوچیں ڈبے
چپ کڑ توں نہ پائی جا ڈنڈ قمر
جان لبیاں تے آئی تے کیہ ہویا
چھڈ دتے دو بھائی تے کیہ ہویا
یاری یار بھائی تے کیہ ہویا
اوپنے کھیڈ رچائی تے کیہ ہویا
سی ٹی بی ٹی آئی تے کیہ ہویا
پھاڑ بنے فیر رائی تے کیہ ہویا
سٹ کسے نے لائی تے کیہ ہویا
کھیہ اپنے سر پائی تے کیہ ہویا
جھہ کیتا اک مائی تے کیہ ہویا
اس کیتی بھلیائی تے کیہ ہویا

بھچال ہمایوں پرویز شاہد

جتنے نشیاں وسدیاں سن
 جتنے اکھیاں ہسدیاں سن
 جتنے سکھ دے ڈیرے سن
 دو تیرے دو میرے سن
 بول پھپھا بولدا سی
 رس کناں وچ گھولدا سی
 ہر پاسے ہریالی سی
 گھر گھر وچ خشالی سی
 جتنے پیار محبت سی
 نام دی وی نہ نفرت سی
 جو جنت کہلاندی سی
 سبھ دا دل بھرماندی سی
 اوتھے ویلے بدلی چال
 آیا زوراں دا بھچال
 لوک سمائے دھرتی پٹھ
 ہن کس نوں کس دا ویٹ
 ہل وچ ہوئے مکان تباہ
 ہن نہ کوئی لیندا ساہ
 شہر میں جنگل دی تصویر
 کیسی واسیاں دی تقدیر
 ہویا پو جہراں قلاش
 پت دی ہتھ وچ پھڑ کے لاش
 بھرا لوں پئی دے بھین
 نھیاں جاناں اتے وین
 کیتی بچیاں چیک پکار
 ریا ایہناں توں سنسار

چشمے لہو وچ ہوئے زلمیں
 پھکے پنے گئے سارے سین
 ان ہونی نے کیتی جنگ
 پہاڑاں دا وی بدلایا رنگ
 چار پھیرے لچھدا قہر
 کاہدا ویلے لہا ویر
 ایسراں غم آئے چپ چاپ
 چڑھیاں ہاسیاں لوں جیوں تاپ
 کلا بہہ کے سوچ رہیاں
 اپنا جشہ نوج رہیاں
 دینا پیا نہیں ایویں مل
 شاہد کوئی تے ہوئی اے بھل

.....☆☆☆.....

فقیر اثر انصاری فیض پوری

چن جہیاں صورتاں

مٹی وچ رلیاں نہیں چن جہیاں صورتاں
 موت گھری دلیاں نہیں چن جہیاں صورتاں
 شیراں وانگوں گھبرو نے مٹی وچ رل گئے
 چوڑے چوڑے سینے ہیں خال نال تل گئے
 دھڑ دھڑ کردے نے دیوے ہو گل گئے
 لاڈاں نال پلایاں نہیں چن جہیاں صورتاں
 مٹی وچ رلیاں نہیں چن جہیاں صورتاں
 سرو وانگوں قد سن اکھیاں توں اوہلے ہوئے
 سن دے نہ گل اج ڈور بھورے بولے ہوئے
 کردے نہیں گل اج وعدیاں تے تولے ہوئے
 اجل نے تکیاں نہیں چن جہیاں صورتاں
 مٹی وچ رلیاں نہیں چن جہیاں صورتاں
 جگمگ کردے ادھ چن جیہے کھ سن

ساک پروار دے تے مایاں دے سکھ سن
 جھل اک ہل دی نہ سکدے ادھ دکھ سن
 چھاں وانگوں ڈھلیاں نہیں چن جہیاں صورتاں
 مٹی وچ رلیاں نہیں چن جہیاں صورتاں
 زلفاں دی دس اج کدھرے نہ پیندی اے
 نور اوہدی مور جیہی نگہ وچ رہندی اے
 اٹھو جوانی اج آکے نہ کھیندی اے
 گوراں اج ملیاں نہیں چن جہیاں صورتاں
 مٹی وچ رلیاں نہیں چن جہیاں صورتاں
 نین نیشیلے اج پردہ نہیں کر گئے
 دھیاں پت مایاں دے اکھاں اگے مر گئے
 دچھڑے نہیں کئی جوڑے بخت نہیں ہر گئے
 ہونی آکے چھلیاں نہیں چن جہیاں صورتاں
 مٹی وچ رلیاں نہیں چن جہیاں صورتاں
 گونج دے سی ہاسے اج دین نہیں ہواواں وچ
 سیک تے وراگ اج ٹھنڈیاں نہیں چھاواں وچ
 پتراں نے ساہ دتے ماں دیاں باہواں وچ
 ٹالیاں نہ ٹلیاں نہیں چن جہیاں صورتاں
 مٹی وچ رلیاں نہیں چن جہیاں صورتاں
 آکے بھوچال نے شادیاں نہیں کھوہ لگیاں
 کھنڈراں نے بنیاں آبادیاں نہیں کھوہ لگیاں
 جنت نظیر ایہنے وادیاں نہیں کھوہ لگیاں
 چناراں وانگ ہلیاں نہیں چن جہیاں صورتاں
 مٹی وچ رلیاں نہیں چن جہیاں صورتاں
 نیلم دی وادی اج دین پئی کردی
 عید اتے ویر ویر بھین پئی کردی
 قبراں تے ماتم رو سین پئی کردی
 خورے کتھے گھلیاں نہیں چن جہیاں صورتاں
 مٹی وچ رلیاں نہیں چن جہیاں صورتاں

سردار محمد عبداللہ (فیض پور خورد)

بھوچال دا ہرکھ

ہرکھ اے اوہناں کلیاں آتے بن کھڑیاں کر مائیاں جو
 ہرکھ اے اوہناں پھلاں تے نہ وٹ سکے رعنائیاں جو
 گل وچ بٹتے ہتھ کتاباں سوہنیاں شکلاں والے
 ہرکھ اے جا کے پرتے تاہیں ہو گئے ماند اجالے
 گھروے دچوں کرن مزدوری فجرے کن سدھائے
 ہرکھ اوہناں تے رات اے آئی اے نہ واپس آئے
 پھل گلاباں وگے بالک کھپڈ دے وچ پگھوڑے
 ہرکھ اے اک پل اندر آ کے اجلے پھڑکے جوڑے
 سوہنے تے من موہنے کھنڈ کھپڈے کن مسکاؤندے
 ہرکھ اوہناں شکلاں لے ہن اوہ نظر نہیں آؤندے
 سرحد دے حسین مناظر گدے اج ڈراؤنے
 ہرکھ اے ہالاکوٹ دے اتے اپنے غم کن آؤنے
 کھساراں دے پٹھاں پے سرمہ ہونیاں جاناں
 ہرکھ اے اوہناں مرحوماں تے بے بس ہوئے روانہ
 بزرہ زار جو لہ لہ کر دے بادِ سموم تے ساڑے
 ہرکھ اے گلستاں اتے جو بھوچال تارے
 اج چناراں ٹوٹے ہونیاں ندیاں ہونیاں لال
 ہرکھ اے مانسہرے دا خطہ ہو گیا اے پامال
 ضلع ہزارے دے وچ چلیاں جھکڑا جل ہوا میں
 ہرکھ اسلام آباد دے اندر جان سکیاں اڈائیں
 ہرکھ آکوہناں بستیاں اتے کھنڈر جیہڑیاں بنیاں
 راو لکوٹ تے باغ دے اتے بدلیاں غم دیاں نتیاں
 اج نفاست تے لطافت خاک دے وچ سمائی
 ہرکھ اے مایاں عمر ساری دی کھٹی اج گوائی
 عالم فاضل حافظ قاری دانشمند سیانے
 ہرکھ آکوہنیاں شکلاں والے اج نہ جان پچھانے
 کوئے کوئے بھرے غنچے پٹھوں نظری آئے
 ہرکھ آکے اپے ایناں دے نہیں پہلوں خاک سائے
 ہرکھ رہوے گا ڈاکوواں اتے جہاں لوٹی پائی
 لے گئے لٹ سردار عبداللہ چیز ہنگی جو کائی

جوگی طاہر وزیر آبادی

میں نہیں جانا جوگی نال
 ساہواں دے اس روگی نال
 میتھوں کن پڑوا نہیں ہوندا
 تھاں تھاں ارنج جگا نہیں ہوندا
 پینا دکھرا کھانا دکھرا
 جوگی دا تے پانا دکھرا
 جیندے جی دروشی ہونا
 پلنگاں توں لہہ بھنچے سونا
 رشتے بھل جاندے نہیں سبھے
 نہ ماتا نہ باپو لہھے
 بلھاں تائیں لاکے جدر
 پل پل رہنا جوگ دے اندر
 نہ کجھ پچھنا نہ کجھ کہنا
 کھوجی وانگوں ٹریا رہنا
 بہہ دھرتی دے پرت پھرو لے
 کدی پہاڑاں تے چڑھ بولے
 نہ مسجد نہ مندر دچوں
 سب کجھ اپنے اندر دچوں
 طاہر میرا ماضی حال
 میں نہیں جانا جوگی نال

انور اداس نول صدومہ

ماہنامہ لکھاری دے سب ایڈیٹر، معروف شاعر
 ساہواں دی خشبو ساوی رُت دے سفنے
 نکھیاں ڈھپاں تے میں تے میرا رب دے
 مصنف انور اداس ہوراں دے ماں جی چلانا
 کر گئے نہیں۔ انا اللہ وانا الیہ راجعون۔ دعا
 اے اللہ تعالیٰ مرحومہ نوں جنت وچ تھاں
 دیوے تے وارثاں نوں صبر جمیل۔ ادارہ انور
 اداس دے غم وچ برابر داکر یکا اے۔

غزل

..... اسد عباس خان
 کدھروں بلھاں یار تعبیراں
 ماہی دتیاں خواب جاگیراں
 کہیں وی یار تے اثر نہ کیتا
 دم درود تے رکھاں چیراں
 جنگ اتا دی جت تاں لئی پر
 جھوکاں جسم اچ لالیاں تیراں
 بھکھ تاں انج ہے غلبہ گھپیا
 کھاؤن کیجے خود نوں چیراں
 پیار دے منظر اکھ اچ آگئے
 ڈٹھیاں جد میں کجھ تصویراں
 اپنا آپ گولیندیاں باقی
 تن دیاں ہونیاں لیراں لیراں

بھچال

..... عبدالرزاق محسن
 نہ کوئی اتھے ہال بچہ نہ کوئی اتھے ویڑا
 عید دیا چننا! ہن تینوں دیکھے کھپڑا
 نہ کوئی اتھے سحری ہوئی نہ ای اظہاری
 کیتی تقدیر پنڈ زندگی دی بھاری
 نہ کوئی کندھ کوشا رہیا نہ کوئی ہیرا
 نہ بچیاں دی ضد نہ ماواں دے دلا سے
 رہ گئے نہیں خالی سب سدھراں دے کاسے
 ٹر گیا چاننا تے ہو گیا ہیرا
 بھیناں دے گھر ویراں گھلیاں نہ عیدیاں
 کسے نوں وی کسے دیاں ہونیاں نہو ہون دیدیاں
 کدی وی نہیں جانا دکھ لگ گیا جیہڑا
 موت کھونجی ایسی کھپڈ کھلاری
 اکو ویلے ک گئے پیار تے پھاری
 اجاڑاں اتھے کر لیا آن کے ویرا
 کڑیاں نے باہواں وچ چوڑیاں نہ پائیاں
 گتاں دی نہ کیتیاں تے مہندیاں نہ لائیاں
 قبریں ج محسن لا بیٹھے سب ڈیاں

کتھوں لیائیے لبہ کے

ڈاکٹر جگتار - بھارت

امرتا پر تيم دياں دو نظماں

سنسکار

تیرا عشق سنسکاراں دا محتاج ہو کے رہ گیا
سنسکاراں دی دھوڑ بڑی گاڑھی جیسی ہوندی اے
میں ہو کر کچھ نہیں آ کھدی
دھوڑ دا جادو تیری اوس محبت تے پئے گیا
عشق سنسکاراں دا محتاج ہو کے رہ گیا
نرول اک محبت تاں جیسی ضرور
سنسکاراں کنڈھ ہر دے رکھے جے ہند رتن
ہن چکے نالے تاریخی تعصب
محبت دا دامن آج کنڈھیاں نال کھبہ گیا
اُجھ کے رہ گیا
محبت دارنگ سی قراراں دا غلام
لیند اسی تسلی میرے قولوں توں ہداری
ناگلوں اڈاری

آواز

دور نہ بھیڑ حیا ہے! رکھ صدق دی لاج
ریت تھلاں وچ آری قدموں دی آواز
سورج دھوڑے چاننا دھرتی ملے سو گندھ
دور نہ بھیڑ حیا ہے! ہل کو ہوراڈیک
لکھ ہنیرے چیردی چانن دی اک لیک
دور نہ بھیڑ حیا ہے! انبر بدھی جمن
تارے بالن دھونیاں! لکھ جگا دے جن
دور نہ بھیڑ حیا ہے! دیکھ ذرا اک ویر
متھے کرنا نھ کے سورج آیا فیر
دور نہ بھیڑ حیا ہے! دیکھ ذرا کوٹھیر
کاسا پھڑیا عشق نے جھڈی پاوے خیر

دے عورت پر تپی دہشت بھرے و طیرے نوں
کجھیا ہے اوہ پنجابی دا کوئی شاعر جاں دارتا کار
نہیں سمجھ سکیا۔

امرتا بڑی دل گردے والی عورت
سی کسے وی پرواہ نہیں سی کیں اُس نے۔ آپنی
مرضی نال جیوی۔

میری جیونی دے کجھ کاغذ ناگ
منی "وچ چندرہ ویہ سال پہلاں چھپے تاں اوہ
ایس گل تے زور دیندی رہی کہ توں آپنی
جیونی لکھ پر میں ایس کم توں جھجکا رہیا۔

کجھ دوستاں نوں اوہ ایہ وی کہہ
دیندی جگتار بہت ودھیا شاعر ہے پر آدی بڑا
اکھڑتے بد دماغ ہے۔

امرتا اک عظیم تر لیکھ کاسی جس دا
ڈاکٹرانڈوپاک وچ ہی نہیں دنیا وچ وجدار ہیا۔

مرحوم مہجرا سحاق محمد (جوراو پینڈی
سازش کیس وچ فیض صاحب دے نال قید
بھوگ رہا سی) فیض ورگے مہاں شاعر دی
پینک "زندیاں نامہ" وچ "آج آکھاں وارث
شاہ نوں" کوتا دا ذکر ہے۔ انت وچ ایہ ہی
کہاں گا۔

کتھوں لبے لبہ کے امرتا پر تيم ہور

تاج محل دا جنم دکھ تے درد
دچوں ہویا سی۔ بڑا دھن لگا سی تے 27
ورہے کھپے سن ایس کم لئی۔

"آکھاں وارث شاہ نوں" کوتا دا
جنم وی دکھ تے درد دی چڑھیا دچوں ہویا
سی۔ کوئی شاعر تاج محل نوں سامراج دی دین
کارن تندوی سکدا ہے پر "آکھاں وارث
شاہ نوں" تاں پڑھ سُن کے اوہ لوک وی
روندے دیکھے ہن جیہناں نے آپ مالوتا دا
خون کیتا سی۔

تاج محل نوں آج دنیا دا اٹھواں
عجوبہ کہیا جاندا ہے تے ایہ صدیاں تک زندہ
رہے گا۔ "آج آکھاں وارث شاہ نوں" کوتا
وی رہندی دنیا تک سار تھک تے زندہ رہے
گی کیونکہ اتھاس دے ورتے سدا آجت
ہوندے ہن تے دلش دی وٹھ دا اتھاس
کدے بھلایا نہیں جاسکدا جس وچ قریب
قریب دس لکھ جاناں دا دانش ہویا سی تے
60 ورہیاں پچھوں وی ہجرت کاریاں نوں اوہ
منظر نہیں بھلے۔ "ہنجر" ورگا ناول وی ایس درد
دچوں ہی اہجیا ہے جس شدت تے کھمیر تا
نال امرتا نے عورت دادرؤ برادری تے منکھ

امرتا پر یتیم نال پڑاں دی سانجھ

پروفیسر ارشد اقبال ارشد

میرے دائی بھتی دادی نہیں سی ملی۔ بے ملی
ہوندی تاں اوہ کیوں کہندی

اک دردی

جو سگرٹ دی طرحاں

میں چپ چاپ پیتا

صرف کچھ نظماں بہن

جو سگرٹ دے نالوں میں راکھ داگوں

بھاڑیاں

اکلاپیاں دی پڑاں اک زہراے

کچھ ایس نوں پی کے اپنی ذات گواہندے

نیں تے کچھ ایس زہروں کاغذ تے کھلا ر کے

تریاق بنا لیندے نہیں۔ امرتا نے وی کئی

عمرے قلم دوات نال یاری گنڈھی تے چھاگئی

لوک عشق فرماندے رہے اوہ شعر کہندی

رہی۔ لوک گلاں کردے رہے اوہ کم کردی

رہی لوک کہانیاں بناؤندے رہے اوہ کہانیاں

لکھدی رہی۔ لوکاں دیاں کہانیاں اوہدی

سوت توں پہلاں ای مک مکاتے بھل بھلا

سھیاں سن پر اوہدیاں کہانیاں ہمیش زندہ رہن

گیاں۔ اوہدے گیت بھلاں تے تھرکدے

رہن گئے نظماں دل دیاں گہرائیاں وچ

اتر دیاں رہن گیاں۔ کیوں بے

حیرا عشق سنسکاراں دا محتاج بن کے رہ گیا

سنسکاراں دی دھوڑ بڑی گاڑھی جیہی ہوندی

اے۔

میں ہور کچھ نہیں آکھدی

دھوڑ دا جادو تیری محبت تے پے گیا

عشق سنسکاراں دا قیدی ہو کے رہ گیا

لاشاں دا حصہ بن چکیا اے۔ اوس دادی دیاں

سناٹیاں کہانیاں امرتا دی لقم وچ منگوم ملیاں

تاں ایہ لقم میرے ذہن نال چپک کے رہ گئی۔

میں چوداں پندراں سالاں واساں عاشق

ہون دے دن وی سن پر امرتا تے عاشق

کیوں ہوندا۔ اوہ تاں دادی ورگی سی۔ دادی

جیہڑی پیاری پیاری۔ ماں نالوں وی ودھ

پیاردین والی۔

فیر 1983ء وچ لہراں نے امرتا

نمبر چھاپیا تاں امرتا پر یتیم نال سانجھ ہور گوزھی

ہوگئی۔ اوہ تاں میرے ورگی سی کئی عمرے ماں

توں وچھڑن والی امرتا جیہدے پیو نوں لکھن

پڑھن توں ای وسہل نہیں سی ملدی۔ ماپیاں

دی توجہ توں وانجھے ہال دو بے بالاں نال وی

گھل مل کے نہیں رہندے۔ اوہناں دی

شخصیت وچ جیہڑی گھاٹ ہوندی اے۔

خورے ایہ گھاٹ اوہناں نوں دو جیاں توں

دکھرا بنا دیندی اے۔ میں وی دو بے بالاں

توں پرے پرے رہندا ساں۔ فیر سوچدا

نہرے امرتا نوں وی میری دادی ورگی دادی

مل گئی ہووے پر نہیں اوہ تاں آپ دادی ورگی

سی۔ لہراں وچ تھپیاں کہانیاں وچ اوہ دادی

وانگوں کہانیاں سناؤندی سی پر جدوں میں

اوہدیاں نظماں پڑھیاں تاں لگا کہ اوس نوں

خوشونت سنگھ نے اک تھاں لکھیا

سی ”کہیا جاندا اے کہ پنجابی دالیکھک بنن

واسطے امرتا پر یتیم اتے عاشق ہونا لازمی سی۔

امرتا نوں عشق نہ کردتے چنگا وی لکھو۔ ایہ ہو

ای نہیں سی سکدا۔ ایس پڑھی دے بچے

پنجابی لیکھک کیہ بھارتی تے کیہ پاکستانی ایہ

نسخہ از ماندے رہے بہن۔“

میں جدوں شعور دی اکھ کھولی تاں

امرتا جی عمر دی اوس حد تے جا کھلوتے سن

جیتھے خوشونت سنگھ والا فارمولا کسے کم دا نہیں

رہندا۔ 1980-81ء وچ ستویں اٹھویں

وچ پڑھدیاں میں اوہناں دی مشہور نظم

اج آکھاں وارث شاہ نوں کتوں قبراں وچوں بول

اتے اج کتاب عشق دا کوئی اگلا درقا پھول

اک روٹی سی وہی پنجاب دی توں لکھ لکھ مارے وین

اج لکھاں دھیاں روندیاں تینوں وارث شاہ نوں کہن

اٹھ دردمنداں دیاں دردیا اٹھ تک اپنا پنجاب

اج بیلے لاشاں وچھیاں اج لہوناں بھری پنجاب

جس ہال دی دادی اپنے نکلے

نکلے بالاں نال گہری بھلی باری تھانی جان

بچا کے نکلی ہووے تے لاشاں توں لکھدی

مہاجراں دے کھپ اپڑی ہووے۔ جیہدے

تن دن اس کرب وچ ننگھے ہون کہ سردا

سائیں خورے پچیا اے کہ راہ وچ کھلریاں

غزل یونس حسرت امرتسری

جے کدے پیندا نہ چکا پیار دا
دھیدو رانجھا مجھیاں کیوں چار دا
کون سی جہے خدا نون دکھیا
کھپے کھا دا سی بھارا دار دا
دیکھدا کسراں میں اپنے آپ نون
میں وی جے شیشے تے پتھر بارو دا
جھک گئی نیکی بدی دے سامنے
دار خالی جاپیا کھوار دا
خورے کھوڑا لے گیا اے لٹ کے
ناز نخر وقت دی نیار دا
چن تارے بلدے ہونے دیکھ کے
میرا سایا مینوں واجاں بار دا
سڑک دے کنڈھے تے ستا دیکھیا
مل کوڑی رہ گیا فنکار دا
ویلے دے ہتھ دیکھ کے تلواریوں
رنگ پیلا پے گیا سنسار دا
سوں گئی دنیا تے حسرت جاگ دا
ڈنگیا ہو یا ایہ تیری لار دا

نعت تے ریسرچ کرن والیاں واسطے
کاروان رضائے مصطفیٰ دے زیر اہتمام

نعت لائبریری

حمد، نعت تے نعت دے متعلق ہزار توں
ودھ کتاباں موجود نیں۔

زیر نگرانی

محمد یوسف ورک ناظم نعت لائبریری
کاروان رضائے مصطفیٰ علیہ السلام راجا کالونی

عقب تھانہ شاہدرہ لاہور فون 7927855

انبرہس کے دیکھن لگا
ڈھارے چھنن والی نون
وے سائیں تیرے چرے نے
اج کت لیا..... کتن والی نون

تے کل رات ستائیسویں دی
رات ہاراں وے مستوں باہر نکل کے جدوں
میں موہاں آن کیتا تاں نال ای شاگرد عزیز
سرفراز اعوان دا صبح آ گیا۔ اج امرتا پریم جی
فوت ہو گئے نیں خبر پڑھیاں ای من دکھی ہو
گیا۔ زلزلہ! ہاروں اسیں تاں اگے ای
دکھاں دا موسم ہنڈار ہے ساں۔ ایس خبر نے
ہور دکھی کردتا۔ میں ایس خبر نون عام خبر وانگ
کویں نہ لیا۔ میں اج تیک امرتا پریم نون ملیا
نہیں۔ نہ اوہنوں کدے خط لکھیا نہ فون کیتا
نہ ای میل کیتا تے نہ Chating کیتی سی۔
ہاں پاکستان وچ چھنن والی اوہدی ہر کتاب
ضرور پڑھی سی۔ ”نویں رت“ ”پنجر“ تے
”چک 36“ وی پرکاری ہون دی سانجھ اپنی
گوڑھی تے نہیں ہوندی کہ دل وچوں ہوک
نکلے۔ اک کی محسوس ہووے فیر کیہ سانجھ سی

بچپن دے اکلا پیاں دی سانجھ سی اکہری تند
دی سانجھ سی امرتا دی موت نال پنجابی ادب
دے ویٹھے دا منظر اوہدے اکھراں ورگا
تاں نہیں ہو گیا۔

تاک کسے نہ کھولے بھٹڑے
نسل پے رائگے میٹڑے

دیکھا لیرن بورا ہو یا
لہدا اتن والی نون

.....☆☆.....

عشق ہمیش سسکاراں دا قیدی
رہے گا کیوں جے ایس وچ قیدی لئی وی تے
قید کرن والے لئی وی اک نشہ اے۔ اک پیڑ
اے دروتے دکھ دا اک جہان اے قیدیاں لئی
عشق مان اے۔

عشق دامن سرور بھریا
تیریاں یاداں ایکن آئیاں
جیوں ہنساں دی ڈاروے
مسعود ہاشمی نے آکھیا سی ”امرتا
پریم نون جے ناکام محبت دی شاعرہ کہیے تاں
زیادہ ٹھیک ہووے گا۔“

اکوتند پیار دی لہھی
اوہ وی تند اکہری

بجاز دیاں ناکام محبتاں دی
اکہری تند جدوں اکلا پے دی بھٹی وچ سڑدی
اے تاں اوہ حقیقت دے سونے دی تار بن
جاندی اے تے جدوں ایہ تار کتے جڑ جاوے
تاں پرواہ نہیں رہندی عشق دے چرے تے
ساہواں دیاں پونیاں آپے کتیاں جان دیاں
نیں۔

وے سائیں! تیرے چرے تے
اج کت لیا..... کتن والی نون

ہر اک مٹھا بچھی پایا
نہ کوئی گیا تے نہ کوئی آیا
ہائے اللہ! اج کیہ بنیاں
ایس چھو پے کتن والی نون
کسے نہ دتی کتے نہ منگی
دو جے کنیں واج نہ لنگھی

امرتاجی - کنے نیڑے کنی دور

أرملآ آئند - بھارت

فیر ہلکی سی کٹی بیٹا دنی ایہناں دے گلھے پیا۔
ایہناں دوہاں پچیاں نال اوہ بڑے دکھ گئے سی۔
اوہناں دی زندگی دا کجھ خدا وی بھر گیا سی پر فیر
میرے نال گھا کر دے۔ ”تہن مینوں ایہ دوویں
بچے ایٹا زجھائی رکھ دے نے کہ مینوں کھن دا
وقت ہی نہیں ملدا۔“

امرتاجی نے شروع توں گھر وچ
کدے نو کر نہیں سی رکھیا تے ایہ پتر اوہناں زندگی
دے آخری سال تک بھائی۔ روٹی اوہ خود
بناؤندے تے بڑے چاؤ نال سجا۔ کھیاں اگے
پر دسدے۔ جو جی سادہ تے پریت نال روٹی
بناؤندے سن اوہناں دے گوڈے مڈھ بہہ کے
کھان دا بڑا سوادا ڈندا۔

میرا امرتاجی دے سارے سارے سہیرے
پر دار نال پکیاں سانجھاں توں آگیرے واسا تھ
سی۔ امرتاجی دی چھوٹی ننان سرور میری بڑی پکی
کھلی سی۔ مینوں انج گدا میری زندگی دے بہتے
سارے سارے ایس سارے پر دار نال رلے ہونے
ہن تے اوہناں ساریاں دی خشبو چاہے اوہ دور
ہون جاں نیڑے میرے تیک پہنچدی رہے۔

امرتاجی کدے اُداس ہندے اپنے
من دیاں اُلجھتاں وچ پھس کھلوندے تاں مینوں
چٹھی آجاندی۔ ”توں میرے کول آجا۔“

میں کتھے کتھے ایہناں کول نہیں گئی۔ وٹ
توں بعد ایہ دیہار دون آگئے۔ دلی کپور تھلے ہاؤس
وچ رہے تے فیر اپنا ٹیل مگر گھر بنا کے رہے تے دلی
ایہناں نے ریڈیو تے نوکری وی کیتی۔ ایہ سارے
تھاں میں گاہے ہن۔ اک لسی سانجھی ساڈی جیروی
میں پکی ڈوری نال بھئی نال نالی جاری سی۔
موہن سنگھ ماہر ہوراں پریت مگر دی

ہے۔ مینوں تے جگیت جی نوں پریم سنگھ جی نے
دی اوہناں دی پیار تے شکار دتا جتا اسیں امرتاجی
دے نیڑے ساں۔ ایہ گلاں ساڈے ویاہ توں
پہلاں دیاں ہن۔ ساڈے دوہاں دا پیار ہی
اوہناں دیاں ٹھنڈیاں چھاواں تھلے پل رہیا سی۔
اوہناں دی رسی بھئی سانوں دوہاں نوں شامیں
جد میں امرتاجی دے گھر مہمان ہوندی ساں دور
دریا کنڈھے میر کرن لے جاندی تے اسیں
گھنٹیاں بدھی اک دوہے دی گلوکڑی وچ آ پنے
عمران دے ساتھ دے سنے اُلکدے رہندے۔

امرتاجی شروع توں ہی تیکسن بدھی
والے ڈونگھے احساساں والے تے کھلیاں
اڈاریاں دے چاہوان سن۔ اوہناں دی اک
کوٹا ”انج لوکو مینوں روکو نہ من آئیاں مینوں کرن
دیو“ شاید انج دیاں ای کجھ لائیاں سن تے جد
لوکاں نے ایس دی پھروڈی بنا کے امرتاجی نوں
بڑا ذلیل کرنا چاہیا تاں اوہ پریت مگر آئے تے دار
جی دے گل لگ کے بڑے روئے پر دار جی نے
ایہناں نوں دلا سادتا۔ ”لوکاں دی پرواہ نہ کرتے
آپنے روہ وچ لکھی جا میرا وی گورو گو بند سنگھ نے
پرہمنگھ کہہ کے سنبودھن کرن تے لوکاں بڑا داویلا
اٹھایا سی فیر اوہ آپے چپ ہو گئے۔“

امرتاجی دے گھر کنے چر کوئی بچہ نہ
ہویا تے اوہناں نوں گدا اوہناں دی زندگی وچ
کوئی خلا ہے جس نوں بھرن لئی اوہناں پریم جی
نال صلاح کر کے کنڈلاں بیٹی نوں گود لے لیا تے

کچھلے دناں وچ میں بڑی اُداس رہی۔
اُداسیاں تاں زندگی وچ ہر اک دے پلے پیندیاں
ہن پر کئی وار جدوں گھر سارا سانجھ سنمھر کے چنگی
طرحاں ہونجھ لیا ہو دے پر فیر اچانک باہر دے
بکھیاں نال پت جھڑ دے پتے ویڑے وچ آ کے
مز کے کھلر جان تے واری داری سانجھیاں
ساریاں پرانیاں یاداں ایہناں کھلریاں پچیاں نال
اڈتھاؤ دے بوہے چپ چپ آٹھن تاں تہاڈا من
ادھیر کیوں نہ ہو دے۔

ایہناں دناں وچ میں امرتاجی دیاں
آپنے دل گاہے بگا ہے لکھیاں ساریاں چٹھیاں
دچوں وی کئی وار لکھی۔ لاہور دیاں بھیریاں گلیاں
دچوں لنگھ کے ڈبی بازار دے امرتاجی دے
پوڑھیاں پڑھ کے آپرے گھر وچ جتے ایہناں
دے تے پریم جی دے ساتھ وچ کئی دن گوارنے
نوں چیتے کیتا۔ اُس گھر وچ امرتاجی دے دل دیاں
سنیاں سن تے ہمیشہ اسیں اک دوہے دے ساتھ
وچ نکلیاں گھویاں وچ کجھیاں رہندیاں ساں۔

امرتاجی تے میرا بڑا الما ساتھ رہا ہے۔
میں اوہناں دی زندگی دے بہت سارے پڑاواں
دچوں اوہناں نال نال لکھی ہاں۔ اوہناں دی
زندگی دے بہت سارے آثار چھا دیکھے ہن۔
اُس سوکھ جند دے انتر یومن وچ جھا کیا ہے دکھ
بھو گیا تے بڑی پڑ جھلی ہے۔ امرتاجی نے مینوں
انساں دا پیار دتا سی تے ایہ میرے دل اوہناں
دیاں چٹھیاں پڑھ کے چنگی طرحاں بھائی جاسکدا

چھوٹی پھیری دی اک کئی جیتی ملاقاتوں آپنی
تے امرتاجی دی پریت کہانی وچ بدلنا چاہیا۔
آپنے گھر وچ امرتاجی دیاں تصویراں تنگ تنگ
اپنیاں عشق دیاں کہانیاں پائیاں۔ اپنے عشق
دیاں کہانیاں تاں امرتاجی نال کئی ہور تاں وی
پائیاں۔ اجیہی اچیاں اڈاریاں والی سوچنی نال
کون اپنیاں کنیاں نہیں مہمانا چاہے گا؟ پر
ساریاں دیاں ہی کنیاں انج رہیاں۔ امرتاجی جیج
بہت سونی عورت سن۔ اوہناں دی آواز دا گھبرا
بولن دا طریقہ گھم تے بلاس من دا سہا ہمیشہ دوہے
نوں کیل لیہدا۔ اوہناں آپنی زندگی وچ بڑا پیار
دیا تے زندگی وچ بڑے دوست وی بنائے پر
پہلیاں ویلے اوہ اپنے آپ نوں اپنے دوستاں
وچ وی سکھنا سکھنا محسوس کردے سن۔

اوہ بڑی ڈونگھی عورت سن اوہناں
زندگی وچ جو وی لکھیا ڈونگھناں تیک جا کے لکھیا۔
اوہناں ہر اک دارو اپنے لفظاں وچ انج بیان
کیتا ہے جو یں اوہ وروادہ آپ ہنڈا ہے ہون۔
اوہناں دی کوتا "ارج آکھن وارث شاہ نوں"
تے فیہر پنجر نول ساڑے دوہاں دیاں وی
تراسدی جیو مدی تصویر ہے۔

سنے امرتاجی ہور تاں دیاں وچ تے اپنے
بلک وچ آپنی دل ڈونگھناں تیک تھ جان والیاں
لا جواب لکھتاں نال متبول ہوئے ہن شاید ایہ مان
کے ورے دے جسے آیا ہووے۔ اوہ بہت
ساریاں زباناں وچ اٹھے گئے۔ اوہناں دیاں
بہت ساریاں لکھتاں، کوتاواں، کتاباں اوہناں
دی اپنی زندگی نال تعلق رکھدیاں ہن۔

اوہ پنجاب نالوں رے ہوئے سن
تے ایہر پھیرا مارن توں ہمیشہ کئی کتر اوندے

سن۔ اک وار جد سارے ہندوستان دیاں عورتاں
دی کانفرنس جالندھر ہونی سی تاں میں اوہناں نوں
گھلا بلاوا مہچیا تے لکھیا۔ "تسیں ہندوستان
بھر دیاں عورتاں نال اتھے آ کے مخاطب ہونا"
تاں اوہناں جواب دتا سی۔ "میں تیرے بلاوے
تے نہ آواں۔ ایہ مینوں نرا لگدا ہے پر میں پنجاب
نہیں آؤنا" اتھے میرے سمکالیاں میرے دل
ہمیشہ کوڑیاں نظراں رکھیاں ہن۔"

چیتھر نامہ

اک دردی
جو سگرٹ دی طرحاں
میں چپ چاپ بیٹا ہے
صرف کچھ نظماں ہن
جو سگرٹ دا نالوں
میں راکھ دا لگن جھاڑیاں
☆☆☆

عشق

کینہ..... بے وفا.....
بد ذات..... ظالم

تیرا اتوں بڑا دآ دین تاں کئے ہی لفظ
میری چھائی دی اک چنڈے
اگ ٹھکدے، سوہوں نکلدے

امر تاجی پر تہم

"لینڈ لیڈی ناگ منی پر سچے داوس روپے دا آچنا
چنڈہ بھج دے۔"

پر تہم سنگھ کو اترا جی اک بڑے بھلے
مانس پتی سن۔ اوہ کدے وی امرتاجی دی اڈاریاں
جاں گھلھاں تے روک نہیں سن لاؤندے پر کتھے
اک دپاری پتی تے کتھے امرتاجی کھلیاں ہوواں
وچ رہن والے اڈنے پتھی۔ امرتاجی آپنی زندگی
آپنے ہی مطابق جیونا چاہندے سن تے جدوں
ذرا سچے اپنا آپ سٹھلن جو گئے ہو گئے تاں امرتاجی
جی اپنے دوالے والیاں کندھاں توں باغی ہو
گئے۔ ٹیل نگر دا گھر چنڈے کے بلونت گارگی دے
کرزن روڈ والے گھر آڈیرے لائے تے فیہر
شاعر ساحر لدھیانوی دے پیار دے کچھ بھئی
چلے گئے پر کسے طرحاں بلونت گارگی ہور اں من
منوتی کرا کے ایہناں نوں مؤدلی موڑ لیا تے فیہر
ایہناں ٹیل نگر دا گھر وچ کے حوض خاص اپنا آلھنا
پالیا۔ کچھ چر تاں کو اترا جی ایس ہن والے گھر وچ
ایہناں نال رہے پر پھیر اوتھوں چپ پیسے کر
آئے۔ امروز ہوریں ایہناں دی زندگی وچ بہت
چر پہلاں آچکے سن۔

سیوں امرتاجی نال کوئی گھا نہیں کہ
اپنے چنگے انسان پر تہم کو اترا جی نوں اوہناں اپنے
گھروں کیوں کر جان دتا پر ایہ وی چنگے نہیں کہ امرتاجی
جی دا اوہناں نال طلاق ہو یا سی۔ امرتاجی نے
اوہناں دا نال اپنی عمر دے آخر تک اپنے نال
نال جوڑی رکھیا۔

امروز دا عشق اوہناں دی عبادت بن
گیا۔ ایہ دوویں اک دوہے دی زندگی وچ انج
کھل گئے تے زندگی دے بڑے سال ساہواں
وچ ساہ پا کے بتائے۔ ایہ اک دوہے لئی تے

میری ہر خوشی وچ اوہ انج نال مینوں
پیاری جیتی چنھی مسجدے تے جدوں اوہناں نوں
پتہ لگا میں جالندھر اپنا گھر بنا لیا تے اوہناں لکھیا سی

صرف اک دو بے لٹی ہی جو بندے رہے۔ ”اک نے کئی دو بے نے مانی“ تے اک دو بے دے کھناں نال اڈدے ایہ زندگی دیاں ساریاں دشواریاں بھل گئے۔ اُس گھر وچ امروز ہور اں ولوں ساریاں دیواراں اُتے امرتاجی دے کچھ بن تے اوہناں دیاں ساریاں اڈاریاں نوں امروز نے اپنیاں پیشنگ وچ اگت کیتا ہویا ہے۔

پر میں کو اتراجی دے سارے پروار تے اوہناں دیاں دوستیاں نال بھی ہوئی ساں۔ جدوی دلی جانندی کو اتراجی نوں صدر بازار جا کے اوہناں دی ہول سیل والی دوکان تے میں تے جگجگت جی اچھ نال ملن جانے۔ اوہناں کدی وی ساڈے نال امرتاجی دی کوئی ماڑی گل نہیں کہتی تے نہ ہی اسیں پر میں جھوٹھ نہیں بولدی میرے توں امرتاجی نوں ملن تے چشیاں لکھنا ہولی ہولی چھٹا گیا۔

ساں پے کے پھیر کو اتراجی وی گزر گئے۔ اک وار جد میرا بیٹا امرتاجی دے گھر دلی اعرو یو لین گیا۔ میرے کول پرت کے آجاتے اُس آکھیا۔ امرتاجی آکھدے سن ”اپنی رزموی ماں نوں آکھینوں آکے مل جائے۔“

میں اگلے پھیرے دلی گئی تاں امرتاجی نوں اچھ نال اوہناں دے گھر ملن گئی۔ اوہ بڑے چام نال ملے۔ اوہناں گھٹ کے چھمی پانی تے کنا چ میرے نال پرانیاں گلاں کر دے رہے۔ اسان کھیاں چام پیتی جو امروز ہوریں خود بنا کے لیائے سن تے فیر ٹرن لگیاں اوہناں امروز توں آکھیا۔ ”جامیلا لئی ڈب لیا۔“ ٹرن لگیاں مینوں ڈرائی فروٹ دا ڈب دتا تے بوسے تک چھڈن لئی آئے تے مڑ کے جلدی آون لئی آکھیاں اوہناں

آکھیا۔ ”میرا اچے جیا نہیں بھریا۔“

تے مڑ کے وی اک وار اوہناں نوں دلی ملن گئی پر اوس توں اگلے پھیرے جد امروز ہور اں توں امرتاجی نوں ملن لئی وقت سنگیا تاں اوہناں آکھیا۔ ”ہن پچھاندے نہیں گلاں نہیں کر دے تے توں ڈکھی ہوویں گی۔“ پر فیروزی آکھیا۔ ”میں دیدی نوں ملن ضرور آواں گی“ پر انت ویلے میرا دل نہ گیا۔ میں اپنی امرتاجی نوں ایس حال دیکھنا نہیں سی چاہندی۔

کئے چہ توں پتہ سی کہ ہن امرتاجی ساڈیاں اکھاں توں او جھل ہو رہے ہن۔ من اوہناں لئی دعا کر سکد اسی پر سوچدی ہاں اُس منکھ بارے جس اپنی ساری زندگی بے غرض ہو کے اوہناں حوالے کردتی تے جس امروز دے پیار دی کہانی امرتاجی نے ساڈیاں ساریاں پر اتن لوک کتھاواں وانگ امر کردتی اُس وچارے دا ہن کہ حال ہور بہا ہو دے گا جس بارے اوہ آپ ہی لکھ گئے ہن۔

میں تنوں فیر ملاں گی
کھئے کس طرحاں پتہ نہیں
شاید تیرے محفل دی چنگ بن کے
تیری کیوں تے اتر اں گی
جاں تیرے کیوں اُتے
اک رہسئی لکیر بن کے
خاموش تینوں بکدی رہاں گی

وارث دی دھی ساتھوں جد انہیں ہوئی
اوہ اپنیاں لکھتاں وچ ہمیشہ ساڈے کول جیوندی
رہے گی تے عمراں تک اُس دیاں لکھتاں ساڈے
آل دوالے وچ منزل لاؤندی رہن کھیاں۔

☆☆☆

امر تاجی پر تہم

نظم لکھنا

من دے ہناں وچ جا کے
اک سنگھنی جھاتی دے اوہلے
پنڈے وی کچھ لاہنا ہے.....
کدے کدے وا آوندی
تے کچھ وی ہولی جھی
جھاتی وچ سرک جانندی
تے چا پدا۔۔۔ کہ خورے کچھ نے
جھاتی نوں کچھ کہنا ہے
پر کچھ تاں نہ پرشن جانندی
نہ اتر جانندی
جانندی۔۔۔۔ کہ کچھ والے نے
اک جا ما اتاریا
چولی دے منب کھولے
تے کہا سی۔۔۔۔ آلی!
میں یا تر اتے جانا ہے.....
نظم

یا تر ادا لے دی گا تھا نہیں
بس اکھراں وی سنگھنی جھاتی
جو کچھ دا نکاتا ہے

☆☆

اک نمبر دار فرق

امر تاپر تہم

دیوکی بھین میں نون پہلی وار اودوں دیکھیا سی 'جدوں اودے روپ گروچ اک نکا جیسا مکان کرائے آتے لیا سی. مکان نوان نوان بنیا سی' اودے اودے وچ بجلی نہیں سی آئی. اودے کیشی نون بجلی واسطے درخواست دتی تے جدوں درخواست منظور ہو گئی سی' میں اودے گھر بجلی دا کھنیا گڈ کے باہری سڑک آتے لگے ہوئے پول نوانوں بجلی دیاں تاراں کھچ کے جوڑیاں سن. میں اودناں دناں وچ بجلی گھر دا اک چھوٹا جیسا مستری ساں.

میں جیوں جیوں بجلی دی تار واسطے کندھ وچ گتیاں لاؤندا گیا. دیوکی بھین دا موٹہ چمکدا آیا. مینوں انج جاپیا کہ اودے کمرے وچ نہ کوئی بٹی اوج ٹھہر کے بیٹگی' پر اودے موٹہ آتے اک بٹی ہئے جگ پی سی اود آکھدی پی سی "انج راتیں اودے آوے گا تاں اودا کرا اودنوں کڈا سوہنا لگے گا".

کھنچے نال رستا بنھ کے جدوں میں کھنچے دے اُپتے چڑھیا' دیوکی بھیناں کھلوتی انج گھاری ہوئی سی جویں اودا اپنا بھرایاں اپنا پتر اک اودھی تھادیں لٹکیا ہویا سی.

تے فیر جدوں دیوکی بھین دے کمرے وچ بجلی جگ پی اود چھیتی نال میرے واسطے تے میرے ساتھی مستری واسطے چاہ بنا لیاں. آکھن لگی "انج میرے گھر چانن آیا اے ویر! ایس لئی سبھ توں پہلاں تمانوں موٹہ

مٹھا کرنا چاہیدا اے. تھیں رسیاں نال لک لک کے تے بجلی دے خطریاں نال کھیڈ کھیڈ کے لوکاں نون چانڈ وٹڈوے او"

میں تے میرے ساتھیوں نے ایس توں پہلاں کتیاں گھراں وچ بجلی لائی سی' کدے کدے نے ساٹوں "چانن وٹڈن والے" نہیں سی آکھیا' تے مینوں پتا سی کہ اگوں وی کے نے ایہ نہیں آکھنا. ایس لئی مینوں انج جاپیا کہ ایس 'جڑے رسیاں نال لک لک کے تے بجلی دے جھنکیاں نال کھیڈ کھیڈ کے روز دُنیا وچ چانن کردے ساں' تے آپ ہرل اک جو کھاں دے اٹھیرے وچ رہندے ساں' اوس دُنیا وچ کوئی ایہو جیسا وی سی جزا ساڈے اٹھیرے وچ چانن کر سکدا سی' تے ایہ "کوئی" دیوکی بھین سی.

اک گل جھڑی مینوں سبھ توں حیران کردی پی سی ایہ سی کہ دیوکی بھین دے گھر دیاں دلہیزاں وچ کھلو کے انج گدا سی جویں کوئی اک مندر دیاں دلہیزاں وچ کھلوتا ہووے تے دلہیزاں توں اندر لنگھن لگیاں اودنوں ایہ خیال آؤندا ہووے کہ پیر دھڑ کے اندر جانا چاہیدا ہے.

اندر اک پائیزگی سی 'جھڑی مندر دی مورتی وانگ صدیاں پرانی تے مندر دی پوجا وانگ نیت نویں سی.

ایہ خیال مینوں سبھ توں پہلاں اوس ویلے آیا جدوں بجلی دیاں تاراں جڑ گتیاں تے میں دیوکی بھین توں آکھیا اودے گھر دیاں ساریاں بتیاں جگا کے دیکھے. اوس ویلے دیوکی بھین باہر لے برانڈے وچ کھلوتی ہوئی سی' اودے چھیتی نال برانڈے دی بٹی جگا کے دیکھ سکدی سی' پر اودے آکھیا "نہیں" ایہ بٹی پچھتوں جگا داں گے. پہلاں چانن اودے

کمرے وچ ہووے گا" تے دیوکی بھین نے اپنے ادب نال اک کمرے دا بوہا کھولیا جویں اودے مندر دے پٹ کھولہ ری ہووے. بجلی جویں چانن دے پٹھلاں دی تھالی سی' جو پہلاں اودے ساری دی ساری اوس کمرے وچ چڑھاوتی تے فیر چانن دا اک اک پٹھل لے کے نال دے کمرے نون' پچھلے کمرے توں' رسوئی نون' غسلخانے نون تے برانڈے نون پرشاد دانگوں وٹڈوے.

میں اوس کمرے وچ جھات پائی. سارے کمرے وچ اک ہرا غلیچا انج وچھیا ہویا سی جویں پیراں بھیناں موٹا موٹا ہرا ہرا گھاء ہووے.

اک پاسے پیلے رنگ دا دیو سی' تے اودے انج جاپدا سی جویں اک ہرے بیچھے وچ پیلے پٹھلاں دی کیاری ہووے.

اک ساہ بھر کے آکھیا، "ایہ وشواس بڑی عجیب چیز ہوندی اے ویر! بے امیدے وچ کدھرے شک دی کئی جہی موری وی ہو جائے تاں فیر لکھار ای پٹندے جاندے نہیں۔"

میں اک وار دیوکی بھین دے مونہ ول دیکھیا، تے اک وار کندھ ول — تے فیر جدوں میں کندھ اُتے پہلی ہتھوڑی ماری، مینوں جاپیا، ہتھوڑی میرے ہتھ وچ نہیں سی پھڑی ہوئی، اک وشواس دے ہتھ وچ پھڑی ہوئی سی۔ تے ہن ایہدی کوئی دی سٹ ایس کندھ دے پار نہیں سی پہنچ سکدی۔

میں آپ جیران ساں کہہ کوں میری ہتھوڑی نے نوں اپنی کندھ وچ ست انچ ڈونگھے چھیک کندھ لئے تے کندھ نوں دوسرے پاسے آجان نہ لگن دتی۔ لوہے دے سریاں دے مونہ موڑ کے میں آٹھ آٹھ انچ لمباں سریاں ست ست انچیاں دے پھیلاں وچ گنڈ دتیاں۔

دیوکی بھین نے جدوں اپنی کندھ دا مساندرا ثابت دیکھیا، آکھن لگی "کیوں ویر! میں جھوٹھ آکھیا سی؟ ایہ وشواس بڑی عجیب چیز ہوندا اے..... بے توں من وچ ماسے بھورے دی رعایت رکھ لیندا تاں فیر ماسا بھول کھسیڑ ہی لہ جاتا سی۔"

کئی دن میں وشواس دے فلسفے نوں سوچدا رہیا تے تیسری وار میں دیوکی بھین نوں اودوں ملیا جدوں کہ پنڈوں اپنی ماں دا خط آیا کہ اوہ ہن پنڈ وچ اپنے دڈے چتر کول نہیں سی رہنا چاہوندی۔ اوہ میرے کول شر آونا چاہوندی سی۔ میں تے میرے دو ساتھی جس کمرے وچ رہندے مینوں پتا

کہ کندھ وی نوں انچیاں دی اے تے بجلی دا بورڈ وی نوں انچیاں دا" میں آکھیا۔
"کمرے دی کندھ خراب ہو جائے گی۔
چار چھیک، چار چنک
"فیر قلعی کرو لینا"

"ایس کمرے دیاں کندھاں اُتے میں تیل والا روغن کروایا ہویا اے۔ فیریاں تاں سارے کمرے نوں مڑ کے روغن کرواواں — روغن بڑا منگا اے۔"

"مینوں پتا سی، ایہ کمرہ دیوکی بھین دے گھر وچ اوہ کمرہ سی جہڑا اک مندر گدا سی، جہڑا اک باغ ورگا سی، میں سوچیں پتے گیا۔
"کوئی گل نہیں بی بی جھٹوں پلستر آکھڑ جائے گا" اوتھے اک وڈا سارا کلنڈر لا دتا۔
سارے داغ اوس کلنڈر دی پٹھ پچھتے چھپ جان گے "میرے ساتھی مستری نے آکھیا۔
"اوس طرحاں جس طرحاں لوک من دی کندھ اتے پاپاں دے داغ لگاؤن لئی دھرم کرم دا کلنڈر جگ لیندے نیں؟ یاں سماج سیوا دا کلنڈر؟" دیوکی بھین ڈاڈھی نموجھانی ہو کے بولی۔

"چنکا" میں اپنی واہ لا دیندا واں کہ سارے چھیک کندھ دے باہر لے پاسے ہی رہن اندر تک نہ جان۔ فیروی میں پکا نہیں کہہ سکدا، توں بھین اندر لے پاسے اک کپڑا دچھا دے بے ماسا بھورا ڈگ پیا تاں کمرے دیاں چیزاں نہیں خراب ہون گئیاں۔ میں آکھیا تے ہتھ وچ چھینی ہتھوڑا پھڑلے۔

"نہ ویر! میں اندر کوئی کپڑا نہیں دچھانا، بے توں من وچ ماسا بھورا ڈگ پین دی رعایت رکھ لئی تاں فیر تیری ہتھوڑی ضرور اویسلی ہو جاوے گی۔" تے دیوکی بھین نے

اک پاسے اُچی ڈھوے والیاں تن کڑیاں سن، سارے رنگ دیاں جو اپنیاں لیاں پٹھاں نال انج گدیاں سن جویں تن سرد دے بوٹے ہون۔

تے کمرے دے وچکار اک نکا جھیا میز سی۔ جہدے اُتے اک مردوی تصویر ایس طرحاں پٹی ہوئی سی، جویں کسے کارنگر دا گھڑیا ہویا بٹت ہووے۔

ایس سارے پیچھے وچ صرف اک چیمے دی کرسی، اوہ دی جدوں پٹی بجلی، مینوں انج لگا جویں ڈوہیا پانی دی دھار وگدی پٹی ہووے۔

عجیب گل سی۔ دیوکی بھین دے گھر وچ کھلوتیاں اوسے اک مندر دا دھیان دی آؤندا سی تے اک باغ دا خیال دی آؤندا سی۔

دوسری وار میں دیوکی بھین نوں اودوں دیکھیا جدوں اوہدے گوانڈھیاں نے اپنے مکان وچ اک ہور کمرہ پالیا تے مینوں کہینی دلوں ایس لئی دیوکی بھین دے گھر بھیجا گیا کہ میں اوہدے گھر لگا ہویا بجلی دا کھنڈا پتے کمرے اوتوں اکھاڑ کے دوسرے کمرے اُتے لا کے آواں کیونکہ اوہیاں تاراں گوانڈھیاں دے توں کمرے اوتوں لنگھدیاں س تے اوہ کہینی دے اصول مطابق نہیں سن لنگھیاں چاہیدیاں۔

"چنکا ویر! اوتھے لا دے! دیوکی بھین نے آکھیا پر جدوں میں کمرے دی کندھ وچ چھیک کرن لگا، دیوکی بھین ٹھٹھہر گئی، ایہ چھیک باہر لے پاسے ہی رہن کے نال! کندھ دے دوسرے پاسے تاں نہیں جان گے؟

"ایہ چھیک تار رپار ہون گے۔ کیوں

سی کہ اوتھے میرے ماں دی گزر نہیں ہو سکتی۔ ایس لئی کرائے دار اک کرا لہدا لہدا دیوکی بھین دے گھر جا پئییا۔

دیوکی بھین کجھ چ سوچدی رہی تے فیر آکھن گئی کہ ویر! میں اپنا پچھلا کرا تینوں دے دیندی آل، کجھ میرا بھار ہولا ہو جائے گا۔ میرے کولوں سارا کرایا نہیں دتا جاندا۔

”کیوں دیوکی بھین اوہ؟.....“ میں کجھ گھبرا کے دیوکی بھین ول تکیا۔

”اوہ اچھے نہیں باہر گیا ہویا اے“ دیوکی بھین نے صرف ایٹا ہی آکھیا تے میں ہور کجھ پچھنا ٹھیک نہ سمجھا کہ مینے دا کرایا میں دیوکی بھین دے اگے رکھ دتا تے مڑ آیا۔

تیسرے دن جدوں میری ماں پنڈوں آ گئی، میں اپنا منجا ستر چکیا تے اپنی ماں ٹوں لے کے دیوکی بھین دے پچھلے کمرے وچ آ گیا۔

دیوکی بھین نے جدوں روٹی پکائی، میز اُتے انج سوار کے رکھی جو میں بٹے کوئی آؤن والا سی، فیر کھٹنا نکلے گیا، دو کھٹے نکلے گئے، چنگی رات سپے گئی، کوئی نہ آیا، تاں دیوکی بھین نے اوس روٹی ٹوں چنگی طرحاں کج ڈھک دتا تے آپ سویر دی ہی روٹی کھا کے سون گئی۔

دوسرے دن وی دیوکی بھین نے انج ای کیتا۔ بڑے آہر ناں سگری روٹی بنائی، میز اُتے رکھی، کنا چہ اڈکیا، فیر اوس روٹی ٹوں چنگی طرحاں کج دتا تے ہی روٹی کھا کے سون گئی.....

تیسرے دن وی دیوکی بھین نے انج ہی کیتا، چوتھے دن وی انج تے..... تے روز انج۔

اک دن میں حیران ہو کے دیوکی بھین

ٹوں پچھیا: ”اوہ دس کے نہیں گیا کہ اوس نے کدوں آؤتا اے؟“

”خیال سی اج آ جائے گا“ اج نہیں آیا، کل آ جائے گا۔“ دیوکی بھین نے صرف ایٹا آکھیا۔

تے میں حیران دا حیران سوچدا رہیا کہ دیوکی بھین دا ایہ دشواس کیو جیسا سی، روز روٹی ہی ہو جاندی سی، پر اوہ سبزا رہندا سی، دیوکی بھین روز ہی روٹی کھاندی سی، تے سبزا دشواس چوندی سی۔

فیر شاید دیوکی بھین ٹوں پیٹیاں دی بڑت چنگی ہو گئی، اوسنے اک سکول وچ نوکری کر لئی۔ روز سکول جان لگیاں اوہ اک سگری چنگی لکھدی، تے کمرے ٹوں چند راما کے ادھے کڈے وچ تنگ جاندی کہ اوہ اپنے گھنٹیاں لئی سکول جا رہی اے۔ اپنے گھنٹیاں ٹوں مڑ آوے گی۔

دیوکی بھین جدوں کاھی کاھی سکولوں مڑدی، اوہ چنگی انج دی انج کڈے وچ چنگی ہوئی ہوندی، نہ کوئی پچھتے آیا ہوندا نہ کسے نے اوہ چنگی پڑھی ہوندی تے دوسرے دن دیوکی بھین فیر نویں تاریخ پا کے نویں چنگی لکھدی۔

اک دن میں ہار کے دیوکی بھین ٹوں کجھ بڑتا ہی پچھن لگ پیا تاں دیوکی بھین نے آکھیا ”ویر توں چتا نہ کرا، اوہ اک وار نہیں، مینوں کئی وار چھڈ کے رُ گیا پر کجھ چہ پچھوں فیر آ جاندا اے، اوہ مینوں چھڈ نہیں سکدا“

”اک وار نہیں، کئی وار؟“ میں حیران پریشان ہو کے آکھیا۔

”اک وار گیا تاں مینے پچھتوں ہی مڑ آ گیا سی، فیر اک وار چلا گیا تاں کجھ بڑتا چ لا آیا،

فیر اک وار.....“

”پر اوہ کتے جاندا اے؟ اوس دا کوئی تھوہ پتا؟“

”پتا نہیں کیہ دلیل اٹھدا اے اوہ دے دل وچ“

”پر دیوکی بھین، اوس نے شاید کتے ہور تیویں.....“

”توں وی جھٹا میں ویر! ہور کوئی تیویں ہووے دی تاں اوس وچاری ٹوں کیہ پتا کہ اوس ٹوں کیہ چاہیدا اے۔ اوہ تاں صرف مینوں پتا اے.....“

”پر دیوکی بھین، توں اوس کولوں کدے کجھ نہیں پچھیا؟ اوس ٹوں کدے کجھ نہیں آکھیا؟“

”آکھیا کیوں نہیں ویر! میں اوس ٹوں اک گل آکھی سی کہ توں بھادیں کئی وار مینوں چھڈ کے جائیں، پر جتنی وار جاویں، اوس توں اک واری دودھ خزے، میرا مطلب اے.....“ دیوکی بھین نے لہجی چھاتی اُتے ہتھ رکھیا۔ شاید اوس ٹوں پیڑ چھڑی سی، ایہتے چھاتی وچ ساہ لیاں اوس ٹوں کئی وار پیڑ ہوندی سی، تے اوہ کئی وار ٹوں گرم کے کے لہجی چھاتی اُتے رکھدی ہوندی سی۔

تے فیر دیوکی بھین نے ساہ لے کے آکھیا: ”میرا مطلب اے..... میں آکھیا سی کہ دس واری جاویں تاں مڑیں یاراں واری، سبے یاراں واری جاویں تاں مڑیں بارھاں واری..... بس اک واری دودھ.....“

ہور میں کجھ نہیں آکھدی، بس اک واری دودھ۔“

تے دیوکی بھین نے مسکرا کے آکھیا ”سبے وچھوڑا دیہ واری تاں میل لگی واری۔ سبے

دچھوڑا پنجاہ واری تال میل اکونجا واری۔
ایہ دچھوڑا لہنی مٹی دیندا رہوے تے میل
لہنی مٹی۔ پر اخیر اُتے میل پگ جاوے۔
اک نمبر دے فرق تال اک نمبر
.....

”تیرا دشواس نہیں مُندا؟ دیوکی بھین“
”مُندا اے ویر! پر فیر بچتے جاندا اے“
دشواس بھادیں پنجاہ واری تے پر اوہوں
اکونجا واری جڑنا چاہیدا اے، اک واری
دوہ۔ بس اک واری.....“

دیوکی بھین دے ساہ اڈکھے ہو گئے۔
میریاں اکھاں بھر آئیاں۔ میں ماں نوں آکھیا
کہ اوہ روں تا کر کے دیوکی بھین دی چھاتی
ٹوں سیک کر دیوے۔

دیوکی بھین نوں اکثر اک پیڑ چھڑن لگ
پئی۔ ہر تیرے دن سکولوں نانا پین لگ پیا۔
پر اوہ روز مندر ورگے، باغ ورگے کرے
نوں سجری ہوا لواندی۔ سجری روٹی پکاندی۔
سکول جان لگی یاں ڈاکٹر دل جان لگی سجری
چھٹی لکھدی تے سے ہوندے جانے
پھپھڑیاں وچ سجرا ساہ بھریندی۔

دیوکی بھین دا بھرا اوہوں کئی دار لین آیا
پر اوہ بھرا دے گھر نہ گئی۔ اوہ جویں اوس گھر
وچ رہ کے اک نمبر دی راکھی کردی پئی سی
..... دچھوڑا دیہ واری تال میل اکی
واری تے اوہ نہیں سی چاہوندی کہ
اوپرا میل اک نمبر پچھتوں ہر جاوے۔

دیوکی بھین ٹوں ڈاکٹر نے کئی وار آکھیا سی
کہ اوہ ہن نہیں سی بچ سکدی۔ پر دیوکی
بھین دی جان نہیں سی نکلی

اوپدی جان جویں اوہ دے گلے ہوئے
پھپھڑیاں وچ بیہ کے اک نمبر دی راکھی
کردی پئی سی بے دشواس پنجاہ واری

تال دشواس اکونجا واری تے اوہ
نہیں سی چاہوندی کہ اوہرا دشواس اک نمبر
پچھتے رہ جاوے۔

اک رات دیوکی بھین دے ساہ اکھڑ گئے۔
اوسنے لہنی بانہ وچوں سونے دی چوڑی
لائی، لہنی انگل وچوں سونے دی مندری
لائی تے اپنے سرھانے بیٹھوں نوٹاں دی
اک گنڈھ کڈھ، تے سبھ کجھ مینوں پھڑا کے
آکھن لگی۔ ویر اک میری گل رکھیں
”؟“

”توں جو کجھ آکھیں دیوکی بھین!“
”مہن توں وڈا مستری بن گیا ایس۔ تیرے
کولوں کجھ تال دوہ کرایا بچ ہی سکدا اے۔
میرے پچھتوں ایہ مکان نہ چھڑس۔ میرے
والا کراتوں آپ لے لوں تے اوہ کرا انجے
دا انجے رہن دئیں۔ ہر مینے کرے دا کرایا
دیندا رہویں۔ چنا چر ایہ پیسے نہیں کتنے ایہ
تال دو ورھے نہیں کتنے تے دیوکی
بھین نے کچھ دے کچھ دے ساہواں تال
آکھیا ”اوہ خورے خورے اج ای آ
جائے.....“

تے مینوں چاہیا کہ دیوکی بھین دا ساہ مکدا
پیا سی۔ فیر میں اوہدی نبض دیکھی، ماڑی
ماڑی چلدی پئی سی۔ فیر اوہ دے موٹھ اگے
تھہ رکھیا۔ کوئی کوئی ساہ آوندیا پیا سی۔

کرے دا بوہا انج کھلھا جویں کوئی بڑی
ڈوروں بڑی کالھی کالھی آیا ہووے۔ آون
والا اک منٹ ٹھنڈے کھلو گیا۔ تے فیر
اوسنے دیوکی بھین دی منجی اُتے بیہ کے اوہرا
سر لہنی جھولی وچ رکھ لیا۔

دیوکی بھین نے اکھاں کھولیاں، اکھاں
وچ اک چانن بھر گیا۔ دیوکی بھین نے
ہوٹھ کھولے، ہوٹھاں وچ مسکراہٹ بھر

گئی۔
”میں آ گیا ہاں“ آون والے دی زہن
نہیں، اوہ دے جسم دی کتنی نے آکھیا۔

”مینوں پتا سی توں آویں گا۔“ دیوکی
بھین دے دشواس نے جواب دتا۔ دیوکی
بھین دی نکلی نکلی جان اک پل لئی
کھلو گئی۔ ایہ پل جویں اوہدی زندگی نے
موت تال کھینڈیاں جت لیا ہووے۔ اک
پل دے فرق تال موت ہار گئی۔ زندگی جت
گئی، اک وار دے فرق تال دچھوڑا ہار گیا
تے میل جت گیا۔ اک نمبر دے فرق تال
بے دشواس ہار گئی تے دشواس جت گیا۔

دیوکی بھین ایس دنیا توں چلی گئی تے
اوپدے چھڑے رُپیاں تال میں اوہ دے
محبوب دا بڑا علاج کیتا پر اوہ دی دیوکی بھین
دے پچھتے پچھتے چلا گیا۔ شاید اگلی دنیا وچ
دیوکی بھین اک مندر ورگا اک باغ ورگا گھر
بتا کے اوہوں اڈیکدی پئی سی۔

پاکیزگی شاید اک چھوت دی بیماری
ہوندی ہے جو مینوں دیوکی بھین کولوں لگ
گئی ہے۔ میں روز اوس مندر ورگے اس
باغ ورگے کرے ٹوں کھولدا ہاں، اوس
ٹوں جھاڑا ہاں پونجدا ہاں، تے فیر بڑے
اوب نال بھیر دیندا ہاں۔

روز زندگی دے اک موڑ اُتے میرا
دشواس مُندا ہے تے دوسرے موڑ اُتے
بچتے جاندا ہے۔ تے مینوں چاہدا ہے کہ دیوکی
بھین دا اوہ کرا ایس دنیا وچ اک نمبر دی
راکھی کردا پیا ہے۔ بے دشواس پنجاہ واری
تال دشواس اکونجا واری اک نمبر دا
فرق بس اک نمبر دا فرق۔

لمی انتر۔ جمیل احمد پال

جنگلی بوٹی

امرنا پریم

انگوری میرے گوانڈھیاں دے
گوانڈھیاں دے گوانڈھیاں دے گمر
اوہتاں دے بڑے پرانے بوکر دی بڑی نویں
بیوی ہے۔ اک تاں نویں ایس گلوں کہ اوہ
اپنے خاوند دی دوسری بیوی ہے سو اوس دا
خاوند ”ڈہاڈو“ ہويا۔ جو توں مطلب ہے
جون دا ہووے تاں ایس دا پورا ارتھ لکھیا
”دوسری جوئے پے چکا بندا“ یعنی دوسرے
ویاہ دی جون وچ تے انگوری کیوں کہ اہے
ویاہ دی پہلی جون وچ ای ہے یعنی پہلے ویاہ
دی جون وچ ایس لئی نویں ہوئی تے
دوسری اوہ ایس گلوں وی نویں ہے کہ
اوس دا مکلاوا آیاں اہے جے کو مینے ہوئے
ہن اوہ سارے مینے رل کے دی اک
ورہا نہیں بنے۔

بیج چھے درہے ہوئے پرہاتی جدوں
آپنے مالکاں توں چھٹی لے کے اپنی پہلی
دوہٹی دی کیا کرن لئی آپنے پنڈ گیا سی
تاں کشدے ہن کہ کیا والے دن ایس
انگوری دے پونے اوس دا پرنا نچوڑ دتا سی۔
کے دی مرد دا ایہ پرنا بھادیں اپنی عورت
دی موت آتے اتھرو داں نال نہیں بھجیا
ہوندا چوتھے والے دن یاں کرایاں والے
دن نما کے پنڈا پھن توں پھوں ایہ پرنا
پانی نال ای گلا ہوندا ہے پر ایس عام جہی
پنڈو رسم نال کسے ہوز کڑی دا پو آٹھ کے

اک اوہدے ہاسے وچ۔ بھادیں اوہ دن دا
بہتا جتا کہی کوٹھڑی ای رہندی پر جدوں
دی باہر نکلی اک رونق اوہدے پیراں
دے نال نال ٹردی۔

”یہ کیا پنا ہے انگوری؟“
”یہ تو میرے پیروں کی چھیل چڑی
ہے“

”اور یہ اگلیوں میں؟“

”یہ تو پچھوا ہے“

”اور یہ ہاؤں میں؟“

”یہ تو پھیلا ہے“

”اور ماتھے پر؟“

”آلی بند کہتے ہیں اسے“

”آج تو نے کرمیں کچھ نہیں پنا؟“

”گھڑی بہتی بھاری لاگت ہو۔ کل کو
پنوں کی۔ آج تو میں نے طوق بھی نہیں
پنا۔ اس کا ٹانکا ٹوٹ گیا ہے۔ کل سر میں
جاؤں گی۔ ٹانکا بھی گڑاؤں گی اور ناک کی
کیل بھی لاؤں گی میرے ناک کو کسا بھی

جدوں اوہ پرنا نچوڑ دیتا ہے تاں جویں آکھ
رہیا ہوندا ہے۔۔۔۔۔ ”اوس من والی دی
تھاویں میں تینوں دمی دیتا ہاں۔ جن تینوں
رون دی لوڑ نہیں میں تیرے اتھرو داں
نال بھجا ہويا پرناوی مکھ دتا ہے۔“

انج پرہاتی دا ایس انگوری نال دوسرا ویاہ
ہو گیا سی۔ پر اک تاں انگوری اہے عمر دی
بڑی چھوٹی سی تے دوسرا انگوری دی ماں
جوڑی دے روگ نال بھجی ہوئی سی ایس
لئی مکلاوے والی گل پنجاں ورہیاں آتے
سپے گئی۔ فیرا اک اک کر کے بیج درہے وی
لگھ گئے سن تے ایس ورہے جدوں پرہاتی
آپنے مالکاں توں چھٹی لے کے آپنے پنڈ
آپنا مکلاوا لین گیا سی تاں آپنے مالکاں توں
پہلوں ای کہ گیا سی کہ اوہ یاں تاں اپنی
دوہٹی توں وی نال لیاوے گاتے شرو وچ
آپنے کول رکھے گا تے یاں اوہ دی پنڈوں
نہیں مزن لگا۔ مالک پہلوں تاں دلیلیں پے
گئے سن کیوں کہ اک پرہاتی دی تھاویں
آپنے چونکے وچوں اوہ دو جنیاں توں روٹی
نہیں سن دیتا چاہندے پر جدوں پرہاتی نے
ایہ گل آکھی کہ اوہدی انگوری کوٹھڑی دے
بچھلے کچے تھاں توں شب پوچ کے آپنا دکھرا
چلتا بتائے گی آپنا پکائے گی آپنا کھائے گی
تاں اوہدے مالک ایہ گل من گئے سن۔ سو
انگوری مکلاوے پھیرے شہر آگئی سی۔

بھادیں انگوری نے شہر آن کے کچھ دن
مٹلے دے مرداں کولوں تاں کہی مٹلے دیاں
عورتاں کولوں وی گھنڈ نہیں سی لایا پر فیر
ہولی ہولی اوہدا گھنڈ اپرا گیا اوہ پیراں وچ
چاندی دیاں جھانجراں پا کے چھنگ مٹک
کردی مٹلے دی رونق ہن گئی۔ اک
جھانجراں اوہدے پیراں وچ پیریاں ہونڈیاں

تھا اتا برا میری ساس نے دیا نہیں!“
انج انگوری اپنے چاندی دے گھنے اک
مڑک ٹال پاندی سی، اک مڑک ٹال
دکھاندی سی۔

پچھے جے جدوں رت پھری سی انگوری
ٹوں شاید آپنی گلی جی کوٹھڑی وچ ہنتر لگ
پیا سی، اوہ ہنتری وار میرے گھر دے سالنے
آن بندھی، میرے گھر دے اگے نم دے
وڈے وڈے رکھ بن، تے رہناں رکھاں
دے کول ذرا کو آچی تھاویں اک پرانا کٹوہ
ہے، بھاویں محلے دا کوئی وی بندہ ایس کٹوہ
وچوں پائی نہیں بھردا، پر پارلے پاسے اک
سرکاری سڑک بندی پچی ہے تے اوس
سڑک دے مزدور کئی وار ایس کٹوہ ٹوں گیز
لیندے ہن، جس لئی کٹوہ دے آلے
دوالے اکثر پائی ڈھلایا ہوندا ہے تے ایہ تھاں
بڑی ٹھنڈی رہندی ہے۔

”کیا پڑھتی ہو بی بی جی!“ اک دن
انگوری جدوں آئی میں نم دے رکھاں بیٹھ
یہ کے اک کتاب پڑھدی پچی ساس۔
”تم پڑھو گی؟“

”میرے کو پڑھنا نہیں آتا“

”یکھ لو“

”نہ“

”کیوں؟“

”عورت کو پاپ لگتا ہے پڑھنے سے“
”عورت کو پاپ لگتا ہے؟ مرد کو نہیں
لگتا؟“

”نہ، مرد کو نہیں لگتا“

”یہ تمہیں کس نے کہا ہے؟“

”میں جانتی ہوں“

”پھر میں تو پڑھتی ہوں، مجھے پاپ لگے

گا“

”سری عورت کو پاپ نہیں لگتا گاؤں کی
عورت کو پاپ لگتا ہے“

میں دی ہس پی سٹے انگوری دی، انگوری
نے جہ کچھ سکھیا سنیا ہو یا سی، اوہدے وچ
اونوں کوئی شکا نہیں سی، ایس لئی میں
اونوں کچھ وی نہ آلیا، چاہا اوہ بے ہمدی
کھیڈدی آئییاں قیناں ٹال سکھی رہ سکدی
سے تاں شاید اوہدے لئی ایو ٹھیک ہے۔

انج میں انگوری دے مونہ دل ٹیجھ لاکے
تھدی رہی، ڈاڑھے سولے رنگ وچ
اوہدے پنڈے دا ماں گھٹیا ہو یا سی۔
آکھدے ہن..... عورت آٹے دی تون
ہوندی اے، پر کتیاں دے پنڈے دا ماں
اوس ڈھلے آلے وانگ ہوندا ہے، جمدی
روٹی کدے وی گول نہیں ولدی، تے
کتیاں دے پنڈے دا ماں نرے خیرے
آنے ورگا، چٹوں دپلنے ٹال ویلیا ای نہیں
جاسکدا، صرف کسے کسے دے پنڈے دا
ماس انج پیڑھا گھٹیا ہوندا ہے کہ روٹی تاں

کیہ بھاویں پوریاں ویل نو..... میں
انگوری دے مونہ دل تھدی رہی، انگوری
دی چھاتی دل، انگوری دیاں باہواں دل،
انگوری دیاں پنیاں دل..... اوہ ایڈے
پیڑھے سیدے وانگ گھٹی ہوئی سی جمدے
ٹال مٹھیاں تکیاں جاسکدیاں سن، تے میں
ایس انگوری دا پر بھاتی وی تکیا ہو یا سی،
بدرے تدا، ڈھلکے مونہ دا، بھل جیہا،
تے فیر انگوری دے روپ دل دیکھ کے،
میںوں اوس دے خاوند بارے اک عجیب
تلنا بھی کہ پر بھاتی اصل وچ آنے دی ایس
پیڑھی کبھی تون ٹوں پکا کے کھان دا حقدار
نہیں، اوہ ایس تون ٹوں کج کے رکھن والا
پوتا ہے..... ایس تلنا ٹال میںوں آپے ای

ہاسا آکھیا، پر ایس انگوری ٹوں ایس تھادی
سوجھ نہیں ساس دینا چاندی، ایس لئی
اوہدے ٹال اوہدے پنڈ دیاں کتیاں کتیاں
گلاں کرن لگ پچی۔

ماں پو دیاں، بھین بھراواں دیاں، تے
کھیتاں پھلیاں دیاں گلاں کردیاں میں
اونوں پچھیا، ”انگوری تمہارے گاؤں میں
شادی کیسے ہوتی ہے؟“

”لڑکی چھوٹی سی ہوتی ہے، پانچ سات سال
کی، جب وہ کسی کے پاؤں پوج لیتی ہے۔“
”کیسے پوجتی ہے پاؤں؟“

”لڑکی کا باپ جاتا ہے، پھولوں کی ایک
تھالی لے جاتا ہے، ساتھ میں روپے، اور
لڑکے کے آگے رکھ دیتا ہے۔“

”یہ تو ایک طرح سے باپ نے پاؤں پوج
لیے، لڑکی نے کیسے پوجے؟“
”لڑکی کی طرف سے تو پوجے“

”پر لڑکی نے تو اس کو دیکھا بھی نہیں،
”لڑکیاں نہیں دیکھتیں“
”لڑکیاں اپنے ہونے والے خاوند کو نہیں
دیکھتیں؟“

”نہ“

”کوئی بھی لڑکی نہیں دیکھتی؟“

”نہ“

پہلوں تاں انگوری نے ”نہ“ آکھ دتی، پر
فیر کچھ سوچ سوچ کے آکھن لگی، ”جو لڑکیاں
پریم کرتی ہیں، وہ دیکھتی ہیں“

”تمہارے گاؤں میں لڑکیاں پریم کرتی
ہیں؟“
”کوئی کوئی“

”جو پریم کرتی ہے، اس کو پاپ نہیں
لگتا؟“

میںوں اصل وچ انگوری دی اوہ پہلی گل

تاں چھن چھن کر دیا، وہ گز پر ہوں اوبدے
آؤن وا کھڑا ک۔ نائی دے جاندا ہوندا سی
پر اج اوبدے پیراں دیاں جھانجراں پتا نہیں
کتھے گواچیاں ہونیاں سن۔ میں کتاب اوتوں
سر پکھیا تے پکھیا ”کیا بات ہے، انگوری؟“
انگوری پہلوں کتا چہ میرے دل بکدی
رہی، فیر ہولی جی آکھن گئی، ”بی بی جی مجھے
پڑھنا سکھا دو۔“

”کیا ہوا انگوری؟“
”میرا نام لکھنا سکھا دو۔“
”کسی کو خط لکھو گی؟“
”انگوری نے جواب نہ دتا، ہٹ ہٹ
میرے مونہہ ول بکدی رہی۔
”پاپ نہیں لگے گا پڑھنے سے؟“ میں فیر
پکھیا۔

”انگوری نے فیر دی جواب نہ دتا، سٹے
ہٹ ہٹ سانٹے اسان ول تھکن لگ پئی۔
ایہ ڈپیراں دی گل سی، میں انگوری ٹوں
نم دے رکھ بیٹھاں بیٹھی چھڈ کے اندر آگئی
ساں۔ شام ٹوں فیر کدھرے میں باہر نکلی،
تاں دیکھیا انگوری ابے دی نم دے رکھ
بیٹھاں بیٹھی ہوئی ہے۔ بڑی گچھا چھا ہوئی
ہوئی۔ شاید ایس لئی کہ ترکالاں دی ٹھنڈ
پنڈے وچ ماڑی ماڑی کنبی چھیرن لگ پئی
سی۔

”میں انگوری دی پنڈے والے پاسے ساں۔
انگوری دے مونہہ وچ اک گیت سی، پر نرا
سسکی ورگا:

”میری مندری میں لاگے گینوا“
ہو پیری کیسے کاٹوں جو بنوا“
انگوری نے میرے پیراں دی بڑک سن
لئی، مونہہ موڑ کے نکلیاتے فیر اپنے گیت
ٹوں اپنے مونہہ وچ میٹ لیا۔

کیسے معلوم ہے کہ اس نے جنگلی بوٹی کھلائی
تھی؟“

”نہیں کھلائی تھی، تو پھر وہ اس کے پریم
کیوں کرنے لگ گئی؟“

”پریم تو یوں بھی ہو جاتا ہے۔“
”نہیں ایسے نہیں ہوتا۔ جس سے ماں
باپ برا مان جائیں، بھلا اس سے پریم کیسے
ہو سکتا ہے۔“

”تو نے وہ جنگلی بوٹی دیکھی ہے؟“
”میں نے نہیں دیکھی۔ وہ تو بڑی دور سے
لا تے ہیں۔ پھر چھپا کے مٹھائی میں ڈال دیتے
ہیں، یا پان میں ڈال دیتے ہیں۔ میری تو ماں
نے پہلے ہی بتا دیا تھا کہ کسی کے ہاتھ سے
مٹھائی نہیں کھانا۔“

”تو نے بہت اچھا کیا، کہ کسی کے ہاتھ
سے مٹھائی نہیں کھائی۔ پر تیری اس سکھی
نے کیسے کھائی؟“

”اپنا کیا پائے گی“
”کیا پائے گی“ کہن ٹوں تاں انگوری
نے کہ دتا پر فیر شاید اوس ٹوں سہلی دا وہ
آگیا یاں ترس آگیا، دکھے ہوئے من ناں
آکھن گئی، ”باوری ہو گئی تھی بے چاری۔
بالوں میں کٹکھی بھی نہیں لگاتی تھی۔ رات
کو اٹھ اٹھ کے گانے گاتی تھی۔“

”کیا گاتی تھی؟“
”پتا نہیں کیا گاتی تھی۔ جو کوئی بوٹی کھالیتی
ہے، بہت گاتی ہے۔ روتی بھی بہت ہے۔“
”گل گاؤن اوتوں رون اُتے آپنی سی“
ایس لئی میں انگوری ٹوں ہور سبھ نہ پکھیا۔

”تے ہن..... بڑے تھوڑے جسے دناں
دی گل ہے۔ اک دن انگوری نم دے رکھ
بیٹھاں آن کے چپ چاپ میرے کول کھلو
گئی۔ اگے جدوں انگوری آوندی ہوندی سی

چیتے آگئی سی کہ عورتاں ٹوں پڑھن ناں
پاپ لگدا ہے، ایس لئی میں سوچیا کہ اوس
حساب ناں پریم کیتیاں وی پاپ لگدا ہووے
گا۔

”پاپ لگتا ہے، بڑا پاپ لگتا ہے،“ انگوری
نے چھیتی ناں آکھیا۔

”اگر پاپ لگتا ہے تو پھر وہ کیوں پریم کرتی
ہیں؟“

”وہ تو..... بات یہ ہوتی ہے کہ کوئی
آوی جب کسی چھو کری کو کچھ کھلا دیتا ہے،
تو وہ اس سے پریم کرنے لگ جاتی ہے۔“

”کوئی کیا کھلا دیتا ہے اس کو؟“
”ایک جنگلی بوٹی ہوتی ہے۔ بس وہی پان
میں ڈال کے یا مٹھائی میں ڈال کے کھلا دیتا
ہے۔ پھر اسے وہی اچھا لگتا ہے، دنیا کا اور
کچھ بھی اچھا نہیں لگتا“

”سچ؟“
”میں جانتی ہوں۔ میں نے اپنی آنکھوں
سے دیکھا ہے۔“

”کے دیکھا تھا؟“
”میری ایک سکھی تھی، اٹی بڑی تھی
میرے سے۔“

”پھر؟“
”پھر کیا۔ وہ تو پاگل ہو گئی اس کے پیچھے۔
شر چلی گئی اس کے ساتھ۔“

”یہ تمہیں کیسے معلوم ہے کہ تیری سکھی
کو اس نے بوٹی کھلائی تھی؟“
”برنی میں ڈال کے کھلائی تھی۔ اور نہیں
تو کیا، وہ ایسے ہی اپنے ماں باپ کو چھوڑ کے
چلی جاتی؟ وہ اس کو بہت چیزیں لا کر دیتا تھا۔
سر سے دھوتی لاتا تھا، چوڑییں بھی لاتا تھا،
سیسے کی، اور موتیوں کا گانا بھی۔“

”یہ تو چیزیں ہوئیں ناں۔ پر یہ تمہیں

پر بھاتی تے رام تارکتن جے چلتے دے دوالے پے
کے چاہ پندے سن۔

تے نال ای مینوں یاد آیا کہ رام تارا پھلے
تاں دنوں توں چھٹی لے کے آپے پنڈ گیا ہویا
ہے۔

”مینوں راک ڈکھیا ہویا ہاسا آیا تے میں آکھیا“
”تو انگوری تو نے تین دن سے چائے نہیں پی؟“
انگوری نے زبان نال کجھ نہ آکھیا نہ وچ بر
پھیرنا۔

”روٹی بھی نہیں کھائی؟“
”انگوری کولوں بولیا نہ گیا۔ وسدا پراسی کہ
جے انگوری نے روٹی کھادی دی ہوڈے گی تاں
نہ کھان ورگی۔“

”رام تارے دی ساری دکھ مینوں چھتے آئی“
بڑے پھر تیلے ہڈ بڑا ساڈ موٹہ تے جدے کول
ٹھٹھا ٹھٹھا سدیاں تے شرمندیاں اکھاں ہن تے
جدی زبان کول گل کرن دا اک خاص سلیقا
ہے۔

”انگوری“

”جی“

”کہیں جنگلی بوٹی تو نہیں کھالی تو نے؟“

انگوری دے موٹہ اُتے پرل پرل اتھر ڈوگ
پنے۔ ایسناں اتھر ڈواں نے وگ وگ کے
انگوری دیاں جلوٹیاں ٹوں بھیوں دتا۔ تے فیر
ایسناں اتھر ڈواں نے وگ وگ کے جدوں
اوپدے ہونٹھاں ٹوں بھیوں دتا تاں انگوری
دے موہوں نکلدے حرف دی گئے سن ”مجھے
قسم لاگے جو میں نے اُس کے ہاتھ سے کبھی
بٹھائی کھائی ہو میں نے پان بھی کبھی نہیں
کھایا۔۔۔۔۔ صرف چائے۔۔۔۔۔ جانے اُس
نے چائے میں ہی۔۔۔۔۔“ تے اگوں انگوری
دی ساری اواز اوپدے اتھر ڈواں وچ ڈب
گئی۔ □□ لپی انتر۔ جمیل احمد پال

ہتھ رتھاں مینوں جاپا کہ انگوری دا سارا
پنڈا کنڈا پیا ہے۔ خورے ہئے ہئے اوہنے
جزا گیت گلیا سی ورکھا رت وچ کنبن
والے بدلاں دا گرمی دی رتے کنبن والی
پون دا تے سیالے دی رتے کنبن والے
کلیجے دا اوس گیت دی ساری کنبنی انگوری
دے پنڈے وچ سائی ہوئی سی۔۔۔۔۔

ایہ مینوں پراسی کہ انگوری اپنی روٹی دا
آپ ای آہر کردی ہے۔ پر بھاتی مالکاں دی
روٹی بناندا مالکاں دے گھروں کھاندا ہے۔
ایس لئی انگوری ٹوں اوپدی روٹی دا آہر
نہیں ہوندا۔ ایس لئی میں فیر آکھیا:

”تو نے آج روٹی بنائی ہے کہ نہیں؟“
”سویرے بنائی تھی“

”چائے پی تھی؟“

”چائے؟ آج تو دودھ ہی نہیں تھا۔“

”آج دودھ کیوں نہیں لیا تھا؟“

”وہ تو میں لیتی نہیں وہ تو۔۔۔۔۔“

”تو روز چائے نہیں پیتی؟“

”پیتی ہوں۔“

”پھر آج کیا ہوا؟“

”دودھ تو وہ رام تارا۔۔۔۔۔“

رام تارا ساڈے بھلے دا چوکیدار ہے ساریاں
دا ساٹھا چوکیدار۔ ساری رات پرا دیندا اوہ
سویرے ساڈا ڈاڈھا اُٹیند ریا ہوندا ہے۔ مینوں
یاد آیا کہ جدوں انگوری نہیں سی آئی اوہ
سویرے ساڈا ساڈے گھراں وچوں چاہ دا گلاس
منگدا ہوندا سی۔ کدی کسے دے گھروں کدی
کسے دے گھروں تے چاہ پی کے اوہ کٹھو دے
لاگے منجی زاہ کے سوں جاندا ہوندا سی۔ تے ہن
جدوں دی انگوری آئی سی اوہ سویرے ساڈے
گواسے کولوں ڈدھ لے لیندا سی انگوری دے
چلتے اُتے چاہ دا پتیلا چاڑھدا سی تے انگوری

”تو بہت اچھا کاتی ہے انگوری“
سائنے وسدا پراسی کہ انگوری نے لٹیاں
اکھاں وچ کنڈے اتھر ڈ موڑ لے تے
اوپدے دی تھوڑی اپنے ہونٹھاں اُتے اک
کنڈا ہاسا رکھ دتا۔

”مجھے گانا نہیں آتا“

”آتا ہے۔۔۔۔۔“

”یہ تو۔۔۔۔۔“

”تیری سکھی کاتی تھی؟“

”اُسی سے سنا تھا۔“

”پھر مجھے بھی تو سناؤ۔“

”ایسے ہی گنتی ہے برس کی۔ چار مینے
ٹھنڈی ہوتی ہے چار مینے گرمی اور چار
مینے برکھا۔۔۔۔۔“
”ایسے نہیں ہا کر سناؤ۔“

انگوری نے گایا تے نہ پر ہا ہاں مینیاں
دا ویرا انج گن دتا جویں اوہ ایہ سارا
حساب آہیاں انگلاں اُتے کردی پئی
ہوے:

”چار مینے راجا ٹھنڈی ہوت ہے

تھر تھر کانپے کر بجا

چار مینے راجا برکھا ہوت ہے

تھر تھر کانپے بد روا۔“

”انگوری“

انگوری پٹ پٹ میرے موٹہ دل تکن
لگ پئی۔ من وچ آیا ایس دے موڑھے
اُتے ہتھ رکھ کے پچھاں ”جھیلے کدھرے
جنگلی بوٹی تاں نہیں کھائی؟“ میرا ہتھ
اوپدے موڑھے اُتے رکھیا وی گیا پر میں
ایہ گل پچھن دی تھادیں ایہ پچھیا ”تو نے
کھانا بھی کھایا ہے کہ نہیں؟“

”کھانا؟“ انگوری نے موٹہ اُتار کر کے
تکلیا۔ اوپدے موڑھے اُتے رکھے ہوئے

زمیندار جٹ سی ایس نے ہیر لکھن دی دھن وچ
اوس اپنا خاندا ان ہی چاہ کر لیا سی۔ اوہ آپ دارو پی
کے کلیاں لکھدار ہندا۔ گھر وچ ایس طرحاں دے
ماحول کر کے اک پتر پاگل تے دو جاو پئی ہو گیا۔
دیلی پتر کے اک منڈا اہویا جو اوہ وی پاگل ہو گیا۔
حضورا سنگھ دے پتر دی موت جاں پوترے دی
موت دے رو لے گو لے وچ ہر ناما بالکھی اُس
دیاں ہتھ لکھت کاپیاں دا ٹریک چک کے اپنے گھر
لے گیا سی۔ اُس سبب توں ہی ایہ کلیاں دھچکا آ
رہیا ہے۔ پنڈ دے لوک چاہندے سن کہ حضورا
سنگھ دیاں کتاباں چھپن تے پنڈ دی مشہوری
ہو دے پر پنڈ دے لوک ہر نامے توں چل دے سن
کیونکہ ایہناں دے گھراں دے بندے بہت سن
جو لڑن بھڑن لئی نکڑے سن۔ میں حضورا سنگھ دے
دو بے چیلے نارائن سنگھ نوں ملیا۔ اوہدا چنگا کھاندا
پیندا زمیندار گھری۔ اوس نے میری بڑی سیوا کیتی؟
اپنے گھر وچ کئی دن رکھیا پر اُس دی بے بسی ایہی
کہ اُس کول حضورا سنگھ دیاں کلیاں نہیں سن۔ اُس
نے دیا حضورا سنگھ دی ہیر دیاں 996 کلیاں
ہن۔ ایہ گل بالکل صاف ہو گئی کہ کیول ہر نامے
پاس کاپیاں ہن ہور کے کول کجھ نہیں ہے۔
میں حضورا سنگھ دے جدی گھروں گیا جیہڑا تقریباً
سارا ڈھٹھ چکیا سی پر اک اتاری باقی سی جس اُتے
بیٹھ کے اوہ کلیاں گھڑا رہندا سی۔

منڈیاں نال جتھے میں اٹسار میں ہیر
دا کھڑا دیکھن لئی ہر ناما سچ دے گھر چنچ گیا۔ ویاہ
دی گھما گھی توں بعد ہن گھریا بالکل شانت سی۔ گھر
دے بندیاں دے چہرے تھے ہوئے سن جویں
اوہ سارے لڑکے بٹھے ہوں۔ منڈے مینوں اک

کمرے وچ لے گئے جتھے اک منھا ڈاہیا ہویا سی۔
بالکل ہی پھوکی گل بات۔ بعد وچ پچپ فیر چاہ آ
گئی تے ویاہ والی منھائی وی۔ اُس کمرے دے
موہرے ویٹھے وچ دو مٹھے نما برابر ڈاہ کے
ہر نامے دے دو چار گلو پوترے وی چاہ بین لگ
پئے۔ اوہناں دے اٹھماں وچ ڈانگاں تے
چھوہیاں سن۔ میں تاڑ گیا کہ ایہ میری سیوا لئی ہن۔
میں خاموش رہن توں بتاں کر وی کہ سکدا سی؟
اوہناں نوں ڈری کتے میں ہیر دا کھڑا لے کے نہر
ول بھیج ہی نہ جاواں۔ میرے پاس مٹھے اُتے ہر ناما
اُس دے دو پتر بیٹھے سن تے دو بندے پچھے
کھڑے سن۔ چاہ پئی کے بٹھے تاں ہر نامے دے
اشارہ کرن اُتے اُس دا اک پتر اٹھیا تے نال
لگدے اک کمرے وچ رکھے صندوق وچوں ہیر
دا قلمی نسخہ لے آیا جو لوہے دی ٹرگی وچ رکھیا ہویا
سی۔ اوہ کتابی ساز توں چھوٹا کھڑا کالی سیاہی
وچ جڑت شیلی وچ بہت لکھیا۔ ہر نامے نے مینوں
دیا کہ ایہ حضورا سنگھ دے اپنے ہتھ دی لکھائی ہے۔
میں اُس کھڑے نوں اگوں پچھوں تے چلنت
روپ وچ دیکھیا۔ اُس دانہ کوئی نا کرن سی نہ رجن
لکھن سمت آرنہہ دا پتر پڑھیا تاں پتہ لگ گیا کہ
ایہ ہیر دیاں کلیاں ہن۔ کھڑے وچ اک کلی دا
آکار دیکھیا پونے پنے وچ جاندا سی۔ کھڑے
دے پنے لگے ہوئے سن ایس نال کلیاں دی گنتی
انمان لگایا۔ پنے اٹھیاں اک کلی وچ میں حضورا
سنگھ دا ناں وی پڑھیا۔ میں اوس کھڑے اُتے اپنا
سر ٹھکا کے میں اوس نوں نمسکار کیتا اُتے کھڑا
اوہناں نوں واپس کردتا۔ اک دم اوہناں دے
جئے ہوئے چہرے ڈھلے ہو گئے۔ ہر ناما سچ بولیا۔

”بس ایس طرحاں دیاں ہوراٹھ لوکاپیاں ہن۔“
”اوہناں دے وی درشن کراد پو“ میں عرض کیتی۔
ہر کھڑا میں واپس کری جاندا پر ہر
کھڑے اُتے اگے نالوں ودھ نام لگاؤندا تے
اوہناں دے کھتا دے پر سنگاں نوں جوڑن دا
بتن کردا۔ دو تن کھڑے فارسی لپی وچ سن۔ کجھ
کھڑے پد چھید لکھائی وچ سن جو بعد وچ لکھے
ہوئے سن۔ اوہ مینوں کہانی ترتیب اٹسار کھڑے
نہیں دکھا رہے سن سگوں ٹرگی وچوں جیہڑا کھڑا
پہلاں ہتھ آؤندا لگدا، اوہی چکی آرہے سن۔ کئی
تھاواں اُتے حضورا سنگھ اُتے ہڑتال پھیر کے
”ہر ناما، ناما آ دیکھیا ہویا سی۔ اوہناں اٹھ کھڑے
دکھائے اُتے کہیا ایجاں کاپیاں ہی ہن۔ اوہناں
دی ٹرگی وچ سارے کھڑے سا نبھ لے۔ میں
پشاب کرن دے بہانے کا ہی وچ بیٹھ کے گیا اُتے
اٹھ کھڑیاں دے پنیاں تے کلیاں دی رف جیہی
ترتیب بنائی۔ ہن پر وار دے جی آپس وچ گلاں
باتاں کر رہے سن۔ منڈیاں نے کہیا کہ میں روٹی
کھا کے جاواں۔ میں بیٹھ گیا۔ جوٹی دار منڈیاں
نے اپنے ہا بے دی اجازت لے کے مینوں حضورا
سنگھ دے ہور وی قصے دکھائے۔ ایہناں وچ
مرزے دی دھارنا تے لکھیا پورن اُتے چھوٹے
صاحبزادیاں دا پرسنگ آدکئی قصے سن جیہناں وی
سوچی وی میں کا ہی وچ بیٹھ کے تیار کیتی۔

بٹاہری توں پٹیا لے ول آ رہیا بس
وچ بیٹھا بیٹھا میں سوچ رہیا سی۔
جس رب سچ سالوں درس کراتے ہیر دے
اوہی ہیر میل کے دووے کا دڈیاں
باقی فیر

لکھ دادکھ

ڈاکٹر طارق قمری

جیراں دے قتل دی خبر پنڈا اچ جنگل دی اک داگ کھل گئی۔ ہر کوئی اک دو بچے کولوں ہچھہرہیسا ایہ کیوں ہو گیا۔ کسے دے مرن دی خبر اپنی دل ہلا دین والی نہیں ہوندی جتی قتل دی۔ مرنا تے ہر بندے نے ای ہندا اے پر قتل دا لفظ تے ایویں دا اے پئی ہر بندہ سوچن تے مجبور ہو جاندا اے۔ اوہ ایس لئی پئی قتل دے لفظ چھپے کوئی ہونیاں تے ہونیاں کہانیاں ہونیاں نہیں جہاں نوں جان دی چتا بندے دے دل لبر آپ آپ ای لگ جان دی اے۔ جدوں تک اصل کہانی سامنے نہیں آندی بندے نوں اچل واپسی لگی رہندی اے تے ہر بندہ اوہدی اخیر جان دی کوشش اچ نگار ہندا اے۔

مختاراں دی رواندھن سگو نے اوہدے گھر وڑدے ہوئے آکھیا "ہائے ہائے نی مختاراں ایہ کیہ لوڑاورت گیا۔ جیراں تے بڑی بھلی مانس تے تھکی کڑی سی۔ جدوں دیکھو کم کار اچ رجھی رہندی۔ سارا سارا دن کھیتاں وچ کم کرن شام نوں روٹی نگر پچھوں سوہرے دیاں لتاں گھل دی۔ کدے وی اوہدے متھے تے وٹ نہیں سی دیکھیا۔ کدے مندا بولدے نہیں سی سنیا۔ ہمیشہ گھنڈا اچ ای باہر نکلدی۔

میںوں تے یقین نہیں آیا۔ مختاراں نے سگودی گل نو کدے ہوئے آکھیا۔

یقین تے میںوں وی نہیں آیا سی پر میں تے دوہاں دے گائے تھے دیکھے آئی آں۔ ماچھے کھترے نے دوہاں دے گائے لاہ دتے نیں۔ فیقاں بچا رہ تے اوہناں دے گھر آیا وی پہنی واری۔ سنیا ایں اوہ وی بڑا پیا منڈا سی۔ سگو نیں بھرائی ہوئی واری وچ کہیا۔

میں نہیں مندی جیراں ایہو جیہی سی۔ کوئی ہور ای کہانی ہونی ایں۔ مختاراں دی گل اچے پوری نہیں ہوئی سی کہ سگو نے بوہے دل دے بندے ہوئے آکھیا لے مختاراں!.....

بی بی آگئی اے لہنوں تے سارا پتا ہونا ایں۔ بوہے اچ اک وڈی عمر دی مائی دکھالی دے رہی سی جیہیاں اکھاں تے چھوٹے چھوٹے شیشیاں والی نظر دی عینک لگی ہوئی سی۔ لک تھوڑا جیہا لفا ہوا اک ہتھ لک تے رکھ کے بانس دی ڈگوری دے آسے ہوئی ہوئی ٹردی اوہناں دے نیڑے آگئی۔ ناں تے خورے اوہدا کیہی پر سارا پنڈا اوہنوں بی بی آکھدا سی بی بی نیڑے آئی تے دوہاں نے بی بی نوں سلام کہیا۔

"جیہونیاں رہو دھیو بی بی نے ڈگوری اک پاسے رکھ کے موڑھے تے بہندے ہو یاں آکھیا۔"

سگو تے مختاراں اصل کہانی جانن لئی بڑیاں بے چین سن۔ سگو نے بے مہری جیہی ہو کے پچھیا۔ "بی بی! ایہ کیہ ہو گیا۔ کسے نوں کجھ پتا نہیں پئی اصل کہانی کیہ اے؟"

بی بی نے ہوکا بھر کے آکھیا "دھیو! بڑا برا ویلا آ گیا اے۔ رشتیاں دی تے جو یں پچھان ای مک گئی اے۔ اوس اوتر کھتر جانے ماچھے نے اپنی دھیاں ورگی نونہہ نوں وی نہیں

پچھیا۔" بی بی بڑ بڑ کر دی چپ ہو کے کے ڈونگھی سوچ اچ چلی گئی۔

اوہ ماچھے ہارے سوچ رہی سی۔ ماچھے ہارے مشہور سی پئی اوہ لکھدیاں وڑدیاں زانیاں نوں گندے مذاق کردا اے اک وار بوہت پہلے اوہنے بی بی نوں وی مذاق کہتا سی۔ بی بی دے بھراواں اوہنوں بڑا ماریا۔ اوہ تے اوہنوں تھانے دینا چاہندے۔ سن پر اوہنے مٹاں تر لے کر کے اپنی جان چھڈا لئی۔ کئی وار اوہ پریاں زانیاں نال پھڑ گیا۔ لوکی لعن طعن وی بڑا کر دے پر اوہ اپنے بھیڑے کرتوتاں توں باز نہیں آؤندا سی۔ کئی وار پلس نے وی بڑا پھینٹا چاڑھیا۔ جیل وی گیا پر پیسے دے زور تے فیر باہر آ جاندا۔ اوہدے بھیڑے کرتوتاں دا سارے پنڈوں علم سی۔ گھر آئی وی اک ہال جم کے ایہو جیہے بے شرم بندے توں جان چھڈا گئی۔ ہن اوہدا پترا بے باراں ورہیاں داسی تے اوہ پترنوں ویاہ کے نونہہ نوں گھر لے آیا۔

بی بی دی دھی رجو جیراں دی بڑی گورھی سہیلی سی۔ رجو نے کئی واری جیراں نال واپردی کہانی بی بی نوں دی۔ جیراں داماں پو کئی عمرے ای مر گیا سی۔ مامے نے ای پال پوس کے ویاہ دتی۔ اچے تھوڑے دن پہلے ای جیراں نے بی بی نوں دسیا پئی "ابا! تھوں روز لتاں گھٹا اے تالے آکھدا اے ذرا پنا کولوں کر کے گھٹ۔ ہن بڑا تھکواں رہن لگ پیا اے۔ کدے میرے جتھ پھڑ دا اے تے کدے میرا متھا چھدا اے۔ میںوں ہن اچے کولوں بڑا ڈر لگدا اے۔ پہلے تے میں سمجھی ساں پئی میںوں دھی سمجھ کے پیار کردا اے۔ پر

ہولی ہو لی پتا لگا پئی اے دھی پو آ لا پیا نہیں ایہ تے کجھ ہور ای اے۔ پر میں کر کیہ سکدی آں۔ میرا بندہ غفور تے اجے آپ نیا نیا میں لے دے کے دکھ پھولن لئی تھیں ای سچدے او۔ جہاں کول دکھ رو لینی آں۔“

فیر پرسوں رات واداہ نہیرے ویلے جیراں آئی اوہدیاں اکھاں پانی نال بھریاں ہوئیاں سی تے سروں ننگی ہٹکورے لے لے رو رہی سی۔ اوہنے بی بی نوں دیا پئی ”رات اے نے غفور نوں پانی لاون بھیج دتا پئی میری طبیعت خراب اے۔ اج توں پانی لا کے آ۔ مینوں آکھن لگا توں اج منجی میرے کمرے اج لے آ۔ رات نوں کلی ڈریں گی۔ پر میں اوہدی بھینڑی نیت پچھان گئی ساں ایس کر کے اپنے کمرے اج ای گئی پے رہی۔ نہیرا ہندے ای ابا بوا کھلوا کے میرے کمرے اج آ گیا تے مینوں آکھن لگا

”جیراں توں مینوں بڑی سوئی لگدی ایس۔ میں تے تینوں ویاہ کے وی ایسے لئی لیا اے ای پئی توں مینوں سوئی لگی سی۔ غفورا تے تیرے نالوں کئی ورہے نکا اے۔ اوہنے تے اجے پتا نہیں کدوں جوان ہونا ایس۔ توں میرے کول سویا کر..... اے دیاں بے غیرتی دیاں گلاں سن کے میرا جھ کٹھن لگ پیا۔ میرے اندر کوئی شے ٹٹ کے اکھاں راہیں باہر دگن لگ پئی۔ میرا وس نہیں سی چل رہی پئی میں ایہدے ڈھڈا اج چھرا مار دیاں۔ سارے پنڈ نوں ایجی اچی رولا پا کے دساں پئی میرا سوہرا پو نہیں کوئی بنگکی جانور اے۔ رشتیاں دی وی پچھان نہں رہی۔ پر نہ تے میں چیک سکی تے نہ ای اے نوں۔ بھیرا آکھ

سکی۔ جدوں اے نے اگے ودھ کے مینوں کلاوے اج لے لیا تے میں اوہدے سینے تے دو ہنڑ مار کے اوہدے کلاوے چوں نکل کے تہاڈے ول نٹھ آئی آں۔ اوں بے غیرت نے پتا نہیں ہن غفورے نوں میرے بارے کیہ دسیا ہونا ایس۔“

جیراں دیاں گلاں سن کے بی بی دا کالجہ بل گیا۔ پراوہ کجھ وی نہ کر سکی۔ کروئی کیہ سکدی سی۔ اوہنے اپنے بھرا نوں دسیا جیہڑا بوہت بڑھا ہو چکیا سی۔ باقی بھرا تے اللہ نوں پیارے ہو گئے سن۔ بھرانے آکھیا ”میں سیانیاں بندیاں نال گل کر کے ہنچایت اکٹھی کرنا واں فیر ایہدا کجھ کراں گے۔“

بی بی سوچ اج ای بڑ بڑان لگ پئی ”رہا سچیا تیری دنیا وچ ایہو جیہہ لوک وی نہیں۔“ مختاراں تے سگوں بی بی دل بڑی حیرانی نال ویکھی جا رہیاں سن۔

بی بی دی سوچ ہور اگے ٹری تے اوہدی بڑ بڑا ہٹ وی بند ہو گئی۔ بی بی دے کہن تے جیراں نے اپنے ماسے دے پت فیقے نوں سنہیا بھیج دتا پئی ”اوہ اج جیویں وی ہو سکے۔ ساڈے پنڈ بی بی دے گھر آ جاوے“ فیرتا وی رات نہیرے ہوئے اپڑیا اوہ اپنے پنڈوں ٹر کے آیا سی ایس لئی ڈاڈھا تھکلیا وکھالی دیندا سی۔ اوہدا اپنا ساگا دیر تے ہے ای کوئی نہیں سی جیڑھن تے ایہ سوچ سوچ کے پہلے ای مردی جا رہی سی پئی ہن بھرا نوں کیویں دے فیقے نوں تھکلیا وکھ کے اوہنے گل گل سویرے تے پا آتے تی بی بی نوں دی ڈک دتا پئی ہن میرا دیر تھکلیا ہو یا دیا۔ دے روکن دے باوجود جیراں فیقے نوں لے

کے اپنے گھر چلی گئی۔ دوویں تھکے ہوئے سن پنے اے ای سوں گئے ہون گے۔ راز کھل جاوے دے ڈرتوں ما جھے کھترے نہیں دوہاں دیاں دھوناں وڈھ کے اکو منجی تے پادتا تے الزام لا دتا پئی دوویں آپس وچ بھینڑے سن۔ میں دوہاں نوں اکٹھے ویکھیا تے میرے توں برداشت نہیں ہو یا میں دوہاں نوں وڈھ دتا۔

بی بی دیاں اکھاں چوں اتھر دوگی جا رہے سی۔ اوہدا جھ کسب رہیا سی۔ مختاراں نے بی بی نوں ہلون کے آکھیا سی ”بی بی کیہ گل اے کجھ سانوں وی دس۔“

بی بی دل ہلاوے آئی اچی چیک مار کے بولی۔ ”جاوے ما جھیا کھتریا تیرا لکھ نہ رہوے۔ تینوں بہرونی سی سبب نہ ہووے۔ تیری قبر وچ کیڑے پین۔ توں اپنے کرتوتاں تے پردہ پان لئی بے دوشاں دا خون کردتا۔“ بی بی نے ہٹکوریوں اج مختاراں تے سگوں ساری کہانی سنا دی۔ دوویں ان پٹھنیاں سن جویں سب سگھ گیا ہووے جویں اوہناں وچ جان ای نہیں۔ اوہ مٹی دے بت نہیں۔ اوہناں دیاں دھوناں ہولی ہولی نیویاں ہندیاں کھیاں۔ جویں ایہ قتل اوہناں نے کیجے ہوون۔ اوہناں وچ اک دو بے دل مگن دا وی حوصلہ نہیں سی۔

دو پہر ویلے پلس آئی۔ لاشاں پوسٹ مارٹم لئی بھجوا کے مانجھے نوں قتل دے جرم اج پھڑ کے لے گئی۔ دو بے دن اخبار اج خبر چھپی۔ ”سوہرے نے رنگ رلیاں مناندی نونہ نوں بارے قتل کردتا۔“

پیسے تھکے دن رات اٹھایا۔

ٹوپا

چوہدری نذیر احمد ارمان (جھنگ)

ٹوپے پورے پنجاب دی دیہاتی
 دسوں وچ پائے جانہوے نیں۔ ایس ٹوپے دا
 استعمال دکھو دکھ لوک کردے نیں تے ایسناں دا
 استعمال زباناں نال ہوندا اے تے موقع دی
 مناسبت نال لکھیاں دا ٹوپا وی چنگا مشہور اے
 پنڈا گھٹل بھر کے پائیے تے چھ ٹوپیاں نال
 بک بھریندا اے تے پورے ٹوپے نال چار پائیے
 تاں پورا ہوندا اے لکھوے پنڈاں وچ کنگ دی
 کٹائی توں بعد آندے نیں تے ہر گھر وچوں ٹوپا
 لے کے جاندا اے نیں نہیں تاں اللہ توبہ۔ ایہ کار
 کریندے نیں تے بندہ ڈر کے دے دیندا اے۔
 ایس توں علاوہ بھٹناں دا ٹوپا وی
 لکھیاں دے ٹوپے دا نکا بھرا اے ایہدے وچ
 کوئی خاص فرق نہیں ایسناں دی گل دن توں
 معافی منگدا ہاں۔

کنگ دی ڈھیری چان لکھیاں پنڈ
 دے نکلے وڈے وی اپڑ جاندا اے نیں۔ پر اچھے
 لکھیاں دا ٹوپا استعمال نہیں ہوندا اچھے گھٹل
 ٹوپے دا ہوا استعمال ہوندا اے۔

ڈھیری توں دانے لین لئی نکلے
 وڈے جھولی پھیلائے نیں تے اوہ کرماں آلی
 دی مرضی جنہوں بھر کے دیوے تے جنہوں ادھا
 کجھ ناراض ہو کے ٹروی جاندا اے نیں تے کھیاں
 توں بک دی بھرے ہوئے ملدے نیں۔

ٹوپے دے قائمے دی نیں تے
 نقصان وی پر میں چپ کر لیندا ہاں کیوں جو ماسی
 کاکی نال مینوں وی داہ جینی ایں میں وی اوہدے
 گھٹل ٹوپے دا شکار ہونا ایں جے کراوہنوں میرا
 ہتا لگ گیا تے اوس مینوں کوئی شے نہیں دینی تے
 پورے پنڈ وچ اپنے ”ٹوپے“ دی سچائی تے میری
 بدنامی کرنی ایں۔

کیوں جو ترکڑی تے ہیرا پھیرا ہو جاندا اے۔
 بکھاں مائی اوہدے کولوں کنگ لئی تے اوس
 اپنے اسے گھٹل ٹوپے نال کنگ دتی۔

تویں کنگ جدوں آئی اوہ اپنی دتی
 ہوئی کنگ۔ لین لئی اپڑ گئی گواڑھ اپنا گھٹل ٹوپا
 رکھ کے گئی۔ بکھاں مائی نوں ولا سلا کے اوہدا ٹوپا
 لے کے کنگ مٹی شروع کردتی۔ دس ٹوپے ہائے
 تے اوہوں گواڑھن دی کڑی آ کے آکھیا کہ
 ماسی کاکی میری ماں تے میں زمیناں تے چارہے
 ہاں ایہ تسیں اپنا ٹوپا رکھ لوؤ۔ ماسی کاکی نے
 آکھیا ”ایہ کھیدا ٹوپا اے میرا تاں نہیں“۔ اس
 کڑی آکھیا ”بھولی نہ بن متھے تے اکھیں رکھ
 کے گل نہ کڑ ایڈی چالاک نہ بن ایہ تیرا اوہ ٹوپا
 اے جیہڑا توں ساڈے گھر رکھ کے آئی ایں۔ ایہ
 کہہ کے اوہ کڑی ٹوپے نوں بھونکے تے دے
 ماریا تے گھردل ٹر پئی۔

بکھاں مائی تے اوہدے کول
 پٹھیاں ہوئیاں سوانیاں حیران ہو گھیاں تے بک
 سیانی مائی تک تے انگل رکھ کے آکھیا۔
 ”ہا بھیرے تیریاں قبرچ لتاں نیں تینوں حیا
 نہیں آؤندا تیرے سردے وال گے نیں تیرے
 دھیاں پتر کماندے پئے نیں تے توں حالے ہیرا
 پھیری تے لگی ہوئی ایں“۔ کاکی نے آکھیا مینوں
 یاد نہیں رہیا میں اپنا ٹوپا بھل گئی پر دو جیاں نے
 لعنت بجا کیجا۔ پہلے دس ٹوپے تاں اوہناں نہ
 لئے پر اگلی کنگ اوہناں اوہدے دے گھٹل
 ٹوپے نال اوہنوں دتی۔

پنجاب دی تاریخ ڈھیر ساری پرانی
 اے۔ پنجابی وچ رسماں ریتاں وی بڑیاں پرانیاں
 نیں۔ ٹوپے دا استعمال وی پرانا اے۔ کسے شے
 دس پیکش کرن واسطے استعمال ہوندا اے تے
 یہودی صدیاں توں استعمال ہوندا آندا اے۔
 ٹوپے دیاں چار پڑویاں ہونداں
 نیں۔ خورے جدوں کسے شے دا وزن کرن لئی
 لے نہیں ہونہے سن اوہوں توں ای ٹوپے دا
 وراج پیا جیہڑا ارج حکم استعمال ہوندا پیا اے۔
 بڈاں تھان اچ کسے کوئی شے لیتی دینی ہووے
 اس ایہ ٹوپے نال ای من لئی جاندا اے۔

کنگ دامن پورا کرن لئی ویہہ ٹوپے
 ہر کے پائے جاندا اے نیں تے ٹوپیاں حکم بھرنا
 ضروری اے۔ ٹوپا وچارا خود برا نہیں ایس دا
 استعمال کرن آلا ایس نوں غلط استعمال کروا اے
 تے ایس نوں بدنامی دا موجب بناندا اے
 گھٹل ٹوپے وی لوک استعمال کردے نیں کسے
 دن کوئی شے لیتی ہووے تے وچوں کٹ کے
 تلے توں ہور پٹھاں تو ا کے جنس لے لیتی تے دینی
 ہووے تاں گھٹل ٹوپا۔

ماسی کاکی تاں تے نکا پر دھیاں
 تراں آلی۔ ٹوپے دے استعمال دے گردی فنکار
 کسے دی مجال اوہنوں ہتا لگے کنگ دین لکھیاں
 پے نال ارج ہیرا پھیری کردی کہ اللہ توبہ۔ پنڈ
 سے دستیک کناں نوں ہتھ لاندے پر مجبوری نال
 بروی اوہدے کول اپڑ جاندا اے اوہ جنس وی
 بندی تے نال ای آکھدی میں توں نہیں دیونی

تبصرے

ارشاد اقبال ارشد

رانی اوس بازار دی

مسعود احمد چودھری پچھلے کئی سالوں توں کہانی لکھ رہے تے شاعری کر رہے نہیں پر اوہناں دی کوئی کتاب سامنے نہیں سی آئی پر پچھلے دو تین سالوں توں اوہ ساریاں کسراں کڈھن دے موڈ وچ نہیں تے ہر سال ای کوئی نہ کوئی کتاب سامنے لے آؤندے نہیں۔ ”رانی اوس بازار دی“ بھادویں اوہناں دیاں کہانیاں دا پہلا پراگڑا ہے پر ایہناں کہانیاں وچ جیہڑی فنی پختگی تے فکری آڈان موجود اے اوہ ایہناں دے پکے پیڑے تے ہنڈے ورتے کہانی کارہون دا ثبوت دیندی اے۔ مسعود چودھری دی قلم تے پکڑ مضبوط اے تے اوس نوں کہانی پاؤن دا دل آؤندا اے۔

کہانی پراگڑے ”رانی اوس بازار دی“ وچ کل تیراں کہانیاں نہیں جیہناں وچوں کتاب دا سرناواں بنن والی کہانی ”رانی اوس بازار دی“ بھادویں سالوں اوس بازار ای لے جاندی اے پر حیاتی دی بے اعتباری تے معاشرے دی بے حسی دی جیہڑی تصویر ایس کہانی وچ مسعود چودھری ہوراں نے اُلکی اے اوہ پڑھن ہاراں تے سوچ دے کئی بوہے کھولدی اے۔ کہانی وچ جے لکھاری سماج دے ٹھیکیداراں دے مونہواں توں منافقت دے نقاب اُتاردا اے تاں عورت دی مظلومیت تے بے چارگی دیاں تصویراں وی پینٹ کردا دکھائی دیندا اے۔ ہجرت کر کے پاکستان اپڑن والیاں بیہیاں نال جو جیتی، اوہدیاں تصویراں وی ایس کہانی وچ دکھائی دیندیاں نہیں۔

دوجی کہانی ”رنگا“ وچ لکھاری نے تاریخ تے کہانی پن نوں اِنج اک مک کینا اے کہ انگریزاں دے برصغیر تے قبضے تے واپسی دے کئی حقائق سامنے آؤندے نہیں۔

مسعود احمد چودھری اپنے وطن نال انتاں دی محبت کردے نہیں تے محبت دے ایہ رنگ ایہناں کہانیاں وچ تھاں تھاں تے دکھائی دیندے نہیں۔ ایسے کہانی ”رنگا“ بھادویں یا شکرے تے احسان فراموش ہم وطنان دا ذکر اوہ بڑی غیر جانبداری نال کردا اے پر جیراں دا یقین وی حقیقت وچ بدل کے رہندا اے کہ ”جتا مرضی اڈے آخر کاں بھرے بہنا“ تے آخر ”رنگا“ وی یورپ دیاں رنگینیاں جھڈ کے اپنے وطن اپنی جیراں دے بھرے آہندا اے۔ کہانی ”سندر کوڑ“ وچ بھادویں قلم دا دکھن دا شوق ہیرنوں باروڑ پار لے جاندا اے پر او تھے بند یوان بنن تے سندر کور دیاں زانقاں دا قیدی ہون دے باوجود انت وچ اوہ محبوبہ دل جان دی تھاں اپنے وطن دل پرت آؤندا اے جتھے دو ماواں اوہنوں اڈیک رہیاں نہیں۔ اپنی ماں تے دھرتی ماں۔ کہانی ”مگل بانو“ دی بھادویں ناکام محبت دی کہانی اے پر وطن دی محبت اتھے وی بندی تے شاطلی دی محبت ہاردی نظر آؤندی اے۔ کہانی ”پیار“ تاں ہے ای دیس پیاردی کہانی ہاں وچ سبھی دی محبت وی آن رلدی اے۔ ایسے طرحاں کہانی ”اوج دا گوتم“ وچ محبت دا کھلا وطن توں پورے عالم اسلام تاں کھلا روا نظر آؤندا اے۔

مسعود احمد چودھری پوری کتاب وچ کہانیاں پاؤندے تاں نظر آؤندے نہیں پر مقصدیت وی نال نال ٹر دی دکھائی دیندی اے۔ کتے دیس پیار کتے وڈیاں دا احترام تے محبت کتے اخلاقی سبق تے کتے معاشرتی تے اخلاقی برائیاں

نوں مکاؤن وی سک دکھائی دیندی اے۔ مسعود احمد چودھری فنی حوالے نال وی کہانیاں وچ جاندار تجربے کردے، نظر آؤندے نہیں۔ اوہ کتے علامتی کہانی پاؤندے نہیں۔ کتے علامت تے کہانی نال نال ٹر دے نظر آؤندے نہیں۔ کتے بیانیہ انداز اے تے کتے تجسس اخیر ٹیک قائم رہندا اے۔

مسعود احمد چودھری دے ایس کہانی پراگڑے ”رانی اوس بازار دی“ توں ادارہ پنجابی زبان تے ثقافت نے بہت سونے ڈھنگ نال چھاپیا اے۔ 208 صفحاں تے کھلری ایس کہانی داخل ڈھائی سو روپے اے۔

☆☆☆☆☆

پیار کہانی

پنجابی کہانی کاراں دے قافلے وچ سرفراز اعوان دے روپ وچ اک بہت سونہا دادھا ہویا اے۔ اوہ اپنی ”پیار کہانی“ وچ محسناں دیاں کئی کہانیاں پاؤندا نظر آؤندا اے پر اوہدی سبھ نالوں گوڑھی محبت ماں بولی نال اے۔ کہانی ”ٹیلے کپڑیاں والا“ وی ماں بولی دا گرکھی رسم الخط سکھن دی خواہش دے سٹے وچ جنم لیندی اے تے فیر شک شے دے کئی بوہے کھولدی لگی جاندی اے پر ”چڑھا سورج“ وچ تاں اوہ ماں بولی توں مردہ جان کے اوہدا جنازہ پڑھن آن والیاں نال ہنجو ای نہیں کیر دا سگوں جدوں اوس نوں ماں بولی نیم مردہ تے بے ہوشی دی حالت وچ نظر آؤندی اے تاں اوہ ساریاں نوں مت دیندا اے کہ آؤرل کے ماں وی سیوا کریئے پر جدوں اوہدی اکھ کھلدی اے تاں نواں سورج ہوئی ہوئی اُتانبہ نوں چڑھ رہیا ہوندا اے۔ جے سرفراز اعوان درگے لکھاری تے سیوک ماں بولی

نوں ملدے رہے تاں نواں سورج چڑھن داویا
وی دور نہیں وکھالی دیندا۔

سرفراز اعوان کمپیوٹر ایج ڈا لکھاری
اے۔ اوہدی کہانی پنڈ دی گلی وچ ککھی نہیں
کھیڑدی تے نہ ای بنے بنے ساگ توڑدی شیار
دے جذبیان دا عکس اے سگوں اوہ تاں موبائل
دے فائدے چکھیاں ٹیوٹا دین توں ٹیوٹا کرولا
کارٹیک اپڑن والی شیار دی کہانی پاؤندا اے۔
نیٹ کینے وچ بہہ کے کڑیاں بن بن چیتنگ کرن
والے گھبرواں دیاں کہانیاں سناؤندا اے تے
موبائل تے مسج بھیج بھیج کے ہمدردیاں تے
محسنا سمیٹن والی پارو دی گل کردا اے۔

سرفراز اعوان محبت کرن والا گھبرو
اے تے اوہدی محبت دائرہ در دائرہ کھلری وکھالی
دیندی اے۔ اوہ گانی والی طوطے وی موت تے
ہنجو کیرداتے اگر بتیاں ہال دا اے۔ اکھاں سامنے
انخوا ہون والی کڑی دی کار پچھے نس کے اوہنوں
بچا نہ سکن۔ تے روون بہہ جاندا اے تے قربانی
والے دن وال نوں وی ترسن والیاں دے کرب
اٹیکد اتے اوہناں نال بکھ دے صدے سہندا
اے۔ اوہ اک پھل ورگے بچے نوں پھلاں دے
بارو پچھیاں ویکھ کے سوچاں وچ ڈب جاندا اے
تے اخیر استھہ اپڑدا اے۔ ”اصل مسئلہ روٹی اے
غریبی اے۔ سچ ہر ماڑے گھر دی روٹی روزی
دی فکر مکا دتی جاوے تے کوئی ماڑا اپنے پھلاں
نوں سکول دی تھاں ہارو چھن نہیں کھلے گا۔“

”پیار کہانی“ دیاں بہتیاں کہانیاں
لکھیاں بیڑاں تے دکھاں دیاں کہانیاں ای نہیں
جیہناں نوں سرفراز اعوان نے ایج اکھراں دا
روپ دتا اے کہ بندہ اوہدے نال نال ای ٹریا
جاندا اے۔ کہانی ”سزا“ وچ جے حافظ قرآن نوں
اوہدی بیوی اپنی کسے خواہش پاروں جوٹھا الزام لا

کے لوکاں ہتھوں مروادیندی اے تاں ”پارو“ نوں
مروادین دیاں دھکیاں ملدیاں نیں۔

میری نظریہ ”ترس“ سرفراز اعوان
دی شہکار کہانی اے۔ لکھاری اپنے کمرے وچوں
باروچی خانے دل جا رہیا ہوندا اے کہ اوہدے
پیراں تھلے اک چوہی آ جاندی اے تے فیر اوہ
ترفن لگ پیندی اے۔ لکھاری کولوں اوہدی ترن
نہیں دیکھی جاندی تے اوہ ایس چوہی نوں ترن
تے بیڑ توں بچان لئی ویزھے دچوں جھاڑو پھڑ
کے لیاؤندا اے تے اڈھوٹی چوہی نوں جھاڑو مار
کے اوہدے ساہ مکا دیندا اے۔ جے ایس کہانی
دیاں علامت کھولیاں تاں ملکی پدھری نہیں سگوں
ایہ عالمی پدھری کہانی اے۔ وڈیاں طاقتاں
لوکاں توں اپنے پیراں تھلے دے دے کے
پھلاں جوڑی زخمی کردیاں نیں تے فیرون سونے
جھاڑو مار مار کے ساہ مکاؤن دے جتن دی کردیاں
رہندیاں نیں۔ سرفراز اعوان ایس کہانی راہیں
بڑے سکھن نال عالمی سیاست دے کوچھے
کرداراں نوں ساڈے سامنے پیش کردا اے تے
ایس علامت نوں گھرتوں پورے جہان تیک کئی
پرناں وچ دیکھیا جاسکدا اے۔

سرفراز اعوان گھبرو لکھاری اے۔ کئی
عمرے اوس نے کہانی دے پینڈے پیر پایا اے۔
اک دو کمزور کہانیاں وی لکھیاں نیں پر اوہدیاں
بہتیاں کہانیاں چنگیاں تے پختہ سوچ دیاں عکاس
نیں۔ اوس نے دیہہ بانی سال دی عمرے ای اوس
فنی پختگی نوں ہتھ لایا اے جتھے ساڈے کئی کہانی کار
ساری حیاتی نہیں اپڑ پاؤندے۔

سرفراز اعوان دی ”پیار کہانی“ نوں
پنجابی مرکز لاہور ولوں سونے ڈھنگ نال چھاپیا
گیا اے۔ 112 صفحیاں تے کھلری ایس کتاب دا
مخ ۱۲۵ روپے اے۔

ورھیاں بدھیاں سوچاں
آتش کیانی پنجابی زبان دے
معروف شاعر ہون دے نال نال پنجابی سبک
وی نہیں تے پنجابی زبان دی ترقی دے چاہیوان
گھبرو نیں۔ اوہ پنجابی نال انساں دی محبت کردے
نیں۔ ”ورھیاں بدھیاں سوچاں“ اوہناں دا پہلا
شعر پراگہ اے۔ ایس مجموعے وچ اوہناں دی
غزلاں تے نظماں شامل نیں۔ آتش کیانی ہوراں
نے کئی بحر وچ بہت سونے شعر آکھے نیں۔ اوہ
محسناں دا شاعر اے پر اوہنے آل دوالے توں
اکھاں بند نہیں کیتیاں ہونیاں۔ آل دوالے دے
سارے ڈکھ سکھ اوہدی غزل وچ نظر آوندے
نیں۔ اج دے عہد وچ لوکاں نوں جموے ڈکھ
تے بیڑاں سانوں اوہدیاں غزلاں وچ عام وکھالی
دیندیاں نیں۔ کھنھ دی ڈار بناون والے قہے
بازاں دے کمال ہون یاں پل پل سینہ ساڑن
دالیاں دھپاں دا جبر سپاں وانگ ڈنگدیاں
چچاں ہون یاں پھلاں سنگ کنڈے جمولی آن
چین۔ آتش کیانی بڑی بہادری نال سکھ دکھاں دا
مقابلہ کردا اے۔ بناں شک سورج لہندا لہندا
تارے وی گواہ بند اے پر اوہدی ہمت کتے ہاروی
محسوس نہیں ہوندی۔ جدوں بندہ ہمت نوں آگوبنا
لووے تاں منزل آپے قدموں وچ آن پیندی
اے۔ آتش کیانی نے شعری میدان تے ہمت کیتی
اے۔ کئی بحر وچ وڈے خیال ای شعراں وچ نہیں
پروے سگوں ایہناں خیالاں نوں کتابی شکل دے
کے ساڈے سامنے لیا رکھیا اے جس پاروں اوہ
مبارک بادوے حق دار نیں۔ پروفیسر ڈاکٹر شیخ محمد
اقبال ہوراں نے اوہناں دی شاعری تے گل
کردیاں لکھیاں۔

”ایس نے شاعری وچ عام مسئلے پیش کیے نیں۔
ایہ اساناں دا شاعر نہیں۔ ایس واسطے وڈا تے سچا

سارے ای ایس کتاب توں استفادہ کر سکدے
نیں۔ ”الخالدرہنمائے تعلقظ“ نوں رانا اینڈ کمپنی
گول چوک اوکاڑا ولوں چھاپیا گیا اے۔
112 صفحیاں تے کھلری ایس کتاب داخل 60
روپے دے۔

☆☆☆

کھوج

شعبہ پنجابی پنجاب یونیورسٹی لاہور
ولوں چھپن والارسالہ ”کھوج“ پنجابی داکلم کلا تحقیقی
مجلد اے۔ ڈاکٹر عصمت اللہ زاہدی ادارت وچ
چھپن والے ایس مجلے دا ہر شمارہ ای خاص شمارہ
ہوندا اے جس وچ اُچ پدھر دے تحقیقی مقالے
شائع ہوندے نیں۔

ہتھلے شمارے وچ کل اٹھ مضمون
شامل نیں۔ پہلا مضمون ”ہاشم شاہ بارے بھلکھے“
پروفیسر حمید اللہ شاہ ہاشمی ہوریاں لکھیا اے۔ لکھاری
نے کنیاں ساریاں دلیلاں نال ثابت کیتا اے کہ
ہاشم شاہ مدینہ منورہ وچ نہیں سکوں جلد یوکلان وچ
پیدا ہوئے سن۔ اینج ای دو جا بھلکھیا کہ ہاشم شاہ
رنجیت سنگھ دے درباری شاعر سن نوں وی ہاشمی
ہوریاں روکیتا اے تے دو جے حوالیاں توں اڈ
شعراں دیاں مثالوں وی دتیاں نیں۔ ہاشم شاہ
دے والد جنم تھاں شادیاں تے لکھتاں بارے
دی تذکرہ نگار متضاد گھاں کردے نیں۔ ایس لیکھ
راہیں حمید اللہ ہاشمی ہوریاں نے کئی دلیلاں نال غلط
روایتاں نوں روکیتا اے تے ہاشم شاہ بارے کڈ
بھلکھے دور کیجے نیں۔ ڈاکٹر عادل صدیقی ہوریاں
نے اپنے مضمون راہیں مولا بخش کشتہ دی نثر نگار
دا جائزہ لیا اے۔

سعادت علی ثاقب تے مرحوم خالد محمود کوگیر
نے اپنے مضمون راہیں پنجابی دے دو گنا

ارشاد علی عاصم فاروقی، صالح محمد تے پروفیسر محمد اسلم
حسن ای اچھے اُستاد ملے جیہتاں نوں نہ صرف
انگریزی زبان تے عبور حاصل اے سکوں پڑھان
واجی وی جاندے نیں تے ایس زبان نوں اپنے
کھن نال پڑھاندے نیں کہ پاس ہونا تاں مسئلہ
ای کوئی نہیں ہوندا۔

خالد جاوید بھاویں اوکاڑے ورگے
نکے شہر وچ علم دی شیخ ہال کے بیٹھے نیں پر ضلعی سطح
تے بیسٹ ٹیچر دا ایوارڈ حاصل کرنا ایس گل دا
ثبوت اے کہ اوہناں نوں ٹیچنگ آرٹ آوندا
اے تے انگریزی زبان تے مہارت دی ثبوت
اوہناں ”الخالدرہنمائے تعلقظ“ ورگی کتاب مرتب
کر کے دتا اے۔ ”الخالدرہنمائے تعلقظ“ اپنے
موضوع دے حوالے نال پہلی کتاب جیہوی میری
نظر وچوں گزری اے۔ لکھاری نے بڑے کھن
نال انگریزی دے داؤل تے کنسٹیٹ اکھراں
دی سہان ای نہیں دی سکوں ایہناں اکھراں دا
تعلق کدوں یاں کس تھاں تے استعمال ویلے کیہ
ہووے گا شروع وچ درمیان وچ تے انت تے
آون نال کے اکھر دے تعلق وچ کیہ تبدیلی
آوے گی۔ کسے لفظ ای ادا جیگی کس انداز وچ کیجی
جاوے گی۔ اوہ بہت سارے عام فہم لفظاں دیاں
مثالاں نال انگریزی دے طالب علماں تے
اُستاداں نوں بڑے عام فہم ڈھنگ نال صوتیات
بارے جانکاری دتی اے۔ صوتیات لسانیات دی
مشکل برانچ اے تے جیہتی کیتیاں ساڈے نقاد
تے محقق وی ایس پاسے موئہ نہیں کردے پر خالد
جاوید ہوریاں نے انگریزی لفظاں تے تعلق بارے
اُردو وچ اُٹھلی جانکاری دتی اے تے فیہر مثالاں
وچوں انگریزی لفظ وی درج کیجے نیں۔ اینج
گھٹ پڑھیا عام بندہ تے چھوٹی کلاساں دے
پڑھیار تے کالج یاں یونیورسٹی دے طالب علم

شاعر جا پیدا اے۔ ایہدے کلام وچ لوک رس دا
بہت وڈا حصہ اے۔ ایہ شاعر محسباً دا شاعر
اے۔ لہجوں اُچے اورشاں نال وی پیارا اے۔
آتش کیانی دے ایس شعری پراگے
نوں پنجابی مرکز لاہور نے ڈاڈھے سوہنے ڈھنگ
نال چھاپیا اے۔ 112 صفحیاں تے کھلری کتاب دا
مُل 125 روپے رکھیا گیا اے۔

الخالدرہنمائے تعلقظ

انگریزی بین الاقوامی زبان تاں ہے
ای پر پاکستانیاں لئی اوہدا جانتن تے پڑھنا ایس لئی
وی ضروری اے کہ سو سالہ غلامی توں بعد ساڈے
سیانیاں دے دماغ وچ ایہ گل وس چکی اے کہ
انگریزی دے بغیر کے طرحاں وی ترقی نہیں کر
سکدے۔ ایہو وجہ اے کہ پڑھیا لکھیا وی اوہنوں
نیا جاند اے جیہویں انگریزی آوندی ہووے تے
چٹلی نوکری وی اوہنوں ای لکھدی اے جیہو اچھی
انگریزی بول سکدا ہووے۔ اجیہی صورت حال
وچ انگریزی دا صحیح تعلق جانتا ہر پاکستانی لئی
ضروری ہو چکیا اے تے پوری قوم انگریزی پڑھن
لئی دن رات کوشش کر رہی اے۔ ایس دے
باوجود جے ایس بورڈ تے یونیورسٹی دے رزلٹ
دیکھے تاں سمجھ توں ودھ گنتی انگریزی وچوں فل
ہون والیاں دی ہوندی اے کیوں جے غیر ملکی
زبان ہون پاروں اک تاں ایہ لے نہیں پیندی
تے دو جے استاد وی ایس نوں غیر سائنسی ڈھنگ
نال پڑھاؤندے نیں پر جیہوے اُستاد انگریزی
نوں سائنسی انداز اختیار کردیاں عام فہم بنا
دیندے نیں۔ اوہ نہ صرف پڑھیاراں دے من
پسند استاد بن جاندے نیں سکوں معاشرے وچ
دی اوہناں نوں بڑی عزت دی نظر نال دیکھیا
جاند اے۔ مینوں آپوں ساری حیاتیات وچ صرف

لکھاریاں بارے بھروسے جانکاری دتی ہے۔
 اچھے مضموناں راہیں پنجابی دے کئی گواچے
 ہیرے سامنے آوندے نیں۔ محمد سلیم چودھری
 ہوراں وارث شاہ بارے رسالیاں تے
 اخباراں وچ چھپے پنجابی لیکھاں دی بہلیو گرائی
 بنائی اے پراوہ ماہنامہ ”مواخذہ“ تے ”یقین“
 دے وارث نمبریں تیک نہیں اپڑ سکے۔ مجیب
 احمد ہوراں اپنے مضمون راہیں علمائے کوٹلی
 لوہاراں دیاں علمی ادبی خدمتاں تے چائن پایا
 اے۔ عاصمہ قادری ہوراں ہاشم شاہ تے
 قادریاں دی سوئی دا تقابلی جائزہ لیا اے جدکہ
 ڈاکٹر عصمت اللہ زاہد ہوراں اپنے مضمون
 راہیں شعبہ پنجابی پنجاب یونیورسٹی لاہور و لوں
 ہون والے تحقیقی کم بارے جانکاری دتی ہے۔
 اینج ”مکھوج“ دا ایہ شمارہ پنجابی
 ادب دے کئی نویں گوشے سامنے لے کے
 آوند اے۔ تحقیق دیاں کئی نویاں راہواں دی
 نشاندہی کردا اے تے محقق نوں اگے ودھن
 تے کم کرن دے نویں راہ سجھاؤندا اے۔

160 صفحیاں تے کھلے ایس

شمارے دا نکل 110 روپے دے تے ایس
 نوں شعبہ پنجابی پنجاب یونیورسٹی لاہور دے
 پتے توں منگوا یا جاسکدا اے۔

☆☆☆

بچ پانی

پاکستان تے بھارت وچ کارکنوٹی سطح
 تے محبت دی فضا تے دوستی دیاں پنکھاں بھاویں
 اک دو سالوں توں پھیاں شروع ہونیاں نیں تے
 ایہناں وچ وی خلوص دی تہاں سیاست بہتی چھکی
 دکھائی دیندی اے پر فوک لور ریسرچ اکادمی
 امرتسر دے کاسے پچھلے دس باروں سالوں توں

دوہاں مکاں وچکار امن دیاں کوششاں کر رہے
 سن۔ کلدنپ نیر تے اوہناں دے ساتھیاں نے
 محبت دا جھنڈا سفر واگے دی سرحدوں تے سانجھا
 آزادی دا جشن منوان دی خواہش نال شروع کیتا
 سی تے اوہدے بعد سرحد تے موسم بتیاں بالن دا
 سلسلہ شروع ہویا تے ہر سال بھارت تے پاکستان
 دے کچھ لکھاری سرحد تے آن کے امن دے ناں
 دی خواہش نال موسم بتیاں بالدے رہے۔

ایسے فوک لور ریسرچ کمیٹی نے اپنا
 ورہے وار پرچا ”بچ پانی“ دے نال نال چھاپنا
 شروع کیتا اے۔ ”بچ پانی“ دے پچھلے شمارے وچ
 دوواں دیساں وچکار محبت تے امن دی خواہش
 نال پڑے پچھ لکھ وی چھاپے گئے تے دوواں مکاں
 دے لکھاریاں دی دو جیاں لکھتاں وی۔

”بچ پانی“ دا تھہ شوکار بٹالوی دی
 عظم نال چھپایا گیا اے۔ گوئندر سنگھ ہوراں اپنے لکھ
 وچ اتھاس توں سبق سکھ کے امن نال رہن دا سلیہا
 دتا اے۔ ڈاکٹر ہر چند سنگھ بیدی ڈاکٹر ایس ایس
 جوش ڈاکٹر رنجیت سنگھ ڈاکٹر ہر بھجن سنگھ بھائی
 پنجاب تے بدیساں وچ پنجابی وے صورت حال
 دے حوالے نال لکھ لکھتے نیں۔

ڈاکٹر گورنام کور بیدی ہوراں شیخ فرید جدکہ ڈاکٹر
 ہر چند سنگھ بیدی تے ریشیش یادو نے بلے شاہ دی
 شاعری دا جائزہ لیا اے۔

مہندر سنگھ چیمہ، افضل توفیق، برجند سنگھ ہندو
 طیف پاوا، صوبان سنگھ سالپورہ، کلدنپ نیر
 بلراج پوری، عاصمہ جہانگیر، ڈاکٹر پرمندر سنگھ تے
 ستنام سنگھ مانک نے اپنے اپنے لکھ راہیں پنجاب
 پنجابیت تے پاک بھارت تعلقات نوں و شاپنایا
 اے۔ ایہناں وچ ہر لکھاری دی سدھرا ایہو اے
 کہ پاک بھارت تعلقات امن دل ودھن تے
 اک دوہے دے ملکہ۔ دل جان لئی لوکاں نوں ودھ

توں ودھ سہولتاں ملن۔ دیوندر سنگھ دے لکھ دا
 سراواں ہے۔ ”پاکستان وچ پنجابی دے دکاس
 وچ غیر سرکاری سنسٹاواں داروں“ ایہ لکھ بھارتی
 دی بجائے کسے پاکستانی لکھاری کولوں لکھوایا جانا
 تاں زیادہ اہم ہوندا۔ دیوندر سنگھ جی نے صرف
 کھبی باہی نال تعلق رکھن والیاں ادبی عظیماں
 بارے تھوڑی جیہی جانکاری ضرور دتی اے پراوہ
 کھبی باہی نال تعلق رکھن والیاں بہت ساریاں
 تے کھی باہی نال تعلق رکھن والیاں ساریاں
 عظیماں دا ذکر چھڈ گئے نیں۔ جیہناں عظیماں دا
 اوہناں نے ذکر کیتا اے۔ اوہناں وچوں اک
 دے تاں اچھے کارنا دے وی اوہناں دس دے نیں
 جیہناں دا علم پاکستانیاں نوں وی نہیں تے خورے
 تنظیم دے نمبروں نوں وی نہ ہودے۔

”بچ پانی“ دے ایس اک وچ
 پرمندر جیت، سر جیت جی، سردار چیمپھی زاہد امیر
 اشرف گل، اکرم شیخ، مسعود احمد چودھری
 عبد اکرم، قدسی اندر جیت حسن پوری، کشور جھنجھوٹی
 تے پال سنگھ ولانظماں جدکہ سعادت حسن منٹو دی
 کتاب ”سیاہ حاشیہ“ وچ وڈے پس منظر وچ
 لکھیاں کچھ ہتھیجاں دا پنجابی روپ وی ایس
 پرچے دی زینت اے۔

”بچ پانی“ دا ایہ شمارہ پنجابی (کرہی)
 ہندی تے انگریزی زبان وچ لکھے جان والے
 مضموناں تے مشتمل اے۔ ایس دے ادارتی بورڈ
 وچ ریشیش یادو، گوئندر سنگھ، پر جیت سنگھ گورد پو سنگھ
 مہلووالا تے نزل سنگھ شامل نیں۔

بہت سوہنے کاغذ تے چھپیا ”پنجابی
 پانی“ ۱۳۲ صفحیاں تے کھلے یا اے تے ایس وچ
 بہت ساریاں پڑھن یوگ لکھتاں نیں۔ ایس نوں
 فوک لور ریسرچ کمیٹی H-42 رانی کا باغ امرتسر
 دے پتے توں منگوا یا جاسکدا اے۔

SYLLABUS

New Course 1997 Onward

L.L.B

Part-I-II-III

(URDU-ENGLISH)

(Law Dictionary)

English To urdu

By: Tanvir Bukhari

تازہ ترین سابقہ پیرز بھی دستیاب ہیں

EVERNEW BOOK PALACE, Urdu, Bazar, Lahore.

Available From:

Farooq Sons, 16-Alkarim Market, Urdu Bazar, Lahore. (042-7325567)

معلومات کے لیے جوابی لفافہ ارسال کریں

بالاں دے بہتر مستقبل لئی

فاروقی گزرت ہائی سکول

کریم پارک راوی روڈ لاہور

زیرنگرانی

ارشاد علی عاصم فاروقی ایم اے بی ایڈ